

T. C.
GENELKURMAY ASKERİ TARİH VE
STRATEJİK ETÜT BAŞKANLIĞI

BÜYÜK TÜRK ASKERLERİ SERİSİ

NO : 2

GENELKURMAY ATASE BAŞKANLIĞI KÜTÜPHANESİ

BÜYÜK TÜRK ASKERLERİ

1. CEZZAR AHMET PAŞA

2. SERDAR-I EKREM ÖMER
LÜTFÜ PAŞA

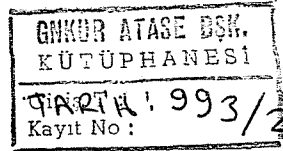
Gnkur. ATASE ve Dent.
Bşk.lığı Kütüphanesi

Kayıt No : 001742

Yer No : 21/993/2

Kopya No : 1

Geliş Tarihi:

ANKARA
Gnkur. Basımevi
1981

Demirbaş:0000/420

255.3310922

Buy 1981

T. C.
GENELKURMAY ASKERİ TARİH VE
STRATEJİK ETÜT BAŞKANLIĞI

ATASE : 3493-71-81 Plan

ANKARA

10 MART 1981

Ö N S Ö Z

Türk Milleti, dünya tarihindeki üstün yerini bağrından çıkardığı değerli evlatları sayesinde kazanmıştır. Bu büyük Türk Askerleri ve Türk Komutanlarının, yaşamı; mücadeleleri, başlıbaşına yaptıkları veya katıldıkları savaşlar, bugünün ve geleceğin Türk Gençliği'ne, göğüs kabartıcı, kendilerine güveni artırıcı örneklerle doludur.

Bu maksatla (Büyük Türk ASKERLERİ) adı altında seri yayınlar ele alınmış, dağınık veya arşivlerin karanlık köşelerinde kalmış bu en değerli konuların, gün ışığına çıkarma çalışmalarına başlanmıştır.

Tarih şeridi içerisinde ve bir kronolojik sıra dahilinde yazılması planlanan Büyük Türk Askerleri cep kitabı serisinden ilki olan bu kitapta, Cezzar Ahmet Paşa, (Akkâ Müdafii) ile

Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa, (1853-1856 Osmanlı - Rus Kırım Harbi Kahramanı) ele alınmıştır.

Askeri Tarih ve Arşiv Uzmanı Em. Tuğgeneral Hamdi ERTUNA tarafından hazırlanan kitap, Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı yetkili kurullarınca incelenmiştir.

Mahmut BOĞUŞLU

Tümgeneral

As. T. ve Str. E. Bşk.

Askeri Tarih ve Arşiv Uzmanı Em. Tuğgeneral Hamdi ERTUNA tarafından hazırlanan kitap, Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı yetkili kurullarınca incelenmiştir.

Askeri Tarih ve Arşiv Uzmanı Em. Tuğgeneral Hamdi ERTUNA tarafından hazırlanan kitap, Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı yetkili kurullarınca incelenmiştir.

Askeri Tarih ve Arşiv Uzmanı Em. Tuğgeneral Hamdi ERTUNA tarafından hazırlanan kitap, Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı yetkili kurullarınca incelenmiştir.

İ Ç İ N D E K İ L E R

	Sayfa
ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER	III
GİRİŞ	1

CEZZAR AHMET PAŞA (AKKÂ MÜDAFİ)

1. Cezzar Ahmet Paşa (Napolyon'u Mağlup Eden Türk Komutanı).	3
a. Cezzar Ahmet Paşa Kimdir ?	5
b. Cezzar Ahmet Bey'in (Paşa'nın) Beyrut'u Ruslara Karşı Savunması	9
c. Yafa'nın Cezzar Ahmet Paşa Tarafından Zaptı ...	17
2. Cezzar Ahmet Paşa Napolyon Bonapart'la Karşı Karşıya ...	19
(AKKÂ MÜDAFAASI)	19

III

3. Cezzar Ahmet Paşa'nın Ak- kâ Müdafaası'ndan Sonraki Yaşamı ve Ölümü	38
--	----

SERDAR-I EKREM ÖMER PAŞA

(1853-1856 OSMANLI-RUS KIRIM HARBI KAHRAMANI)

1. Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa	45
a. Serdar-ı Ekrem Ömer Lüt- fü Paşa Kimdir ?	46
b. Serdar-ı Ekrem Ömer Lüt- fü Paşa'nın Görev Anlayışı	48
2. Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa 1853-1856 Osmanlı-Rus Kırım Harbi Kahramanı	51
a. Kırım Harbi Nasıl Başladı	52
b. Ömer Lütfü Paşa Tuna Cepheğinde	58
(1) Tuna Cephesi'nde İlk Türk Zaferi (Oltaniça Başarısı)	60
(2) Çetana Zaferi ve Ömer Pa- şa'ya Serdar-ı Ekrem Ünva- nının Verilmesi	62

(3) Rusların Sinop Baskını, İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı Devleti ile İttifak Sözleşmesi İmzalaması	62
(4) Türkler'in Kalafat'ı ve Karayova'yı Zaptı	63
(5) Silistre Müdafaası	64
(6) Yerköy Zaferi	67
c. Ömer Lütfü Paşa Kırım Cephesinde	68
(1) Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa'nın Kırım'a Gelişi ..	70
(2) Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa'nın Eupatoria (Gözeleve) Zaferi	71
(3) Çar Nicolas'ın İntiharı	71
(4) Sardunya'nın İttifaka Katılması	72
(5) Sivastopol'un Teslimi	73
(6) Yabancı Gözüyle Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa ve Kırım'daki Türk Askerleri	73
d. Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa'nın Kars'ı Kurtarmaya Gidişi	75

(1) Tartışmalarla Kaybedilen Zaman ve Ömer Paşa'nın Çırpıntıları	76
(2) Ömer Paşa'nın Emekleri Boşa Gidiyor, Yetişemeden Kars Kalesi Teslim Oluyor	79
(3) Ömer Paşa'yı Suçlamalar ..	79
3. Serdarı Ekrem Ömer Lütfü Paşa Karadağ Karşısında ...	81
a. Piva Zaferi	82
b. Rieka Zaferi ve Karadağ ile İşkodra Antlaşması	83
4. Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa Girit'in Tenkil Harekâtında	85
5. Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa Kızılai Kurucusu	87
6. Ömer Paşa'nın Ölümü	90
YARARLANILAN KAYNAKLAR	93

HARİTALAR VE KROKİLER

HARİTALAR

(Harita : 1) Doğu Akdeniz ve Akkâ Şehri

KROKİLER

- (Kroki : 1) Beyrut Limanı
(Kroki : 2) 1853-1854 yıllarında Tuna Cephe-
sinde Türk-Rus Harekâtı.
(Kroki : 3) 1853-1856 Türk-Rus Harbi (Sivas-
topol Kuşatması)
(Kroki : 4) Sivastopol Tahkimatı
(Kroki : 5) Kırım ve Çıkarma Yeri
(Kroki : 6) Sivastopol ve Muharebeler
(Kroki : 7) 1853-1856 Yıllarında Doğu Cephe-
sinde Türk-Rus Harekâtı

RESİMLER

- (Resim : 1) Cezzar Ahmet Paşa
(Akkâ Kahramanı)
(Resim : 2) Cezzar Ahmet Paşa Akkâ'da
Adalet İcra Ederken
(Resim : 3) Napolyon Bonapart
(Resim : 4) Eski Akkâ'dan bir Görünüş (Sağ-
da Ahmet Cezzar Paşa Camii)
(Resim : 5) Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa
(1853-1856 Osmanlı-Rus Kırım
Harbi Kahramanı)
(Resim : 6) Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa
Yabancı Komutanlarla

THE HISTORY OF THE

UNITED STATES OF AMERICA

FROM THE FIRST SETTLEMENTS TO THE PRESENT TIME

BY

JOHN P. KIMBALL, D.D., LL.D.,

PROFESSOR OF HISTORY

IN THE UNIVERSITY OF CHICAGO

AND

OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA

AND

OF THE UNIVERSITY OF MICHIGAN

AND

OF THE UNIVERSITY OF ILLINOIS

CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

1892

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

1892

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

1892

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

1892

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

1892

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

1892

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

1892

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

1892

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

1892

G İ R İ Ş

Türk Uulusu, öyle bir ulus ki, bir çok devletler kurmuş, uygarlıkları, kendisinden var ettiklerini de katarak, tertemiz ve gelişmiş bir halde, hiç kıskanmadan Dünya İnsanlığı'na aktarmıştır. Kurduğu devletler, adaletin savunucusu, devletlerarası ilişkilerin ahenkli ve düzenli sürüp gitmesinin başlıca amili olmuştur. Yalnız kendi ırkı için değil, tüm insanlık için hizmet vermiş, ırk ve din ayırımından uzak kalmış, idaresi altına giren ülkeleri asla ezmemiş ve sömürmemiştir.

Türk İdarelerinde, geleneksel insancıl adetler önemli yer tutmuştur. Bu sayede bir çok kabiliyetler gelişmiş, vatana, millete, devlete, hatta dünya uygarlığına büyük hizmet edenler yetiştirilmiştir.

Bütün bunların güzel ve ibret dolu örnekleri Cezzar Ahmet Paşa'da, Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa'da da görülebilir. Türk Tarihi'nin yapraklarını süsleyen bu komutanlar, ne hanedandan gelen kimselerdir, ne de kayırılarak mevki, makam ve rütbe sahibi olmuşlar-

dır. Ünlerine, kişisel yetenekleriyle birlikte, üstlendikleri görevleri, büyük bir sorumluluk, cesaret ve fedakârlıkla yapmalarıyla ulaşmışlardır.

Yaşamları, çeşitli sosyal, idari, siyasi ve askeri örneklerle dolu olarak geçmiştir. Yakın tarihe ışık tutması bakımından da ayrıca önem taşımaktadır.

CEZZAR AHMET PAŞA (AKKÂ MÜDAFİİ)

1. Cezzar Ahmet Paşa (Napolyon'u Mağ- lup Eden Türk Komutanı) :

Türk Tarihi'nin yapraklarını süsleyen bu Türk Komutanı, ne hanedandan gelen bir kim-sedir, ne de gelişigüzel bir kabiliyettir. Napol-yon gibi Dünya'yı titreten bir komutanın yaşam kaderinin altüst olmasında, Osmanlı İmparator-luğu topraklarının çok daha erkenden yabancı bir devletin eline düşmesini önlemede, büyük hizmeti olmuştur.

Şöhretini, gayret ve hizmetinden alan, yaşa-mı dönemindekilere ve yaşamından sonrakilere örnek olabilen bu komutan, adını, AKKÂ MÜ-DAFAASI ile de birbirine kaynaştırmış, Akkâ Müdafaası denilince Cezzar Ahmet Paşa, Cez-zar Ahmet Paşa denilince Akkâ Müdafaası akla gelir olmuştur.

Cezzar Ahmet Paşa, o tarihte, Avrupayı al-lakbullak etmiş, Avrupa kıt'asında kabına sığ-mayarak Afrika kuzeyine elatmış, Asya'ya sal-dırır olmuş Napolyon Bonapart'la Akkâ Müda-faası'nda boyölçüşmüş, bu mağrur komutanı

tersyüz etmiş bir Türk Komutanı'dır. Napolyon Bonapart, ilk mağlubiyetin acı ve buruk tadını bu Türk komutanından tatmıştır. Bunun sonucu, Osmanlı Toprakları, Fransa'nın istila emellerinin tahakkuk edememesi ile bir tehlike de atlatmış bulunuyordu. Ona Tarihler, NAPOLYON'U MAĞLUP EDEN TÜRK KOMUTANI, AKKÂ'DA NAPOLYON'U BUNALTIP KAÇIRTAN KOCA TÜRK, ALTMİŞ DÖRT GÜN SÜREN KUŞATILMADA DELİKANLILAR GİBİ ÇARPIŞAN KOMUTAN... demektedir. Bu suretle, Dünya tarihlerinde de, layık olduğu yeri almıştır.

Cezzar Ahmet Paşa'nın kıymet ve şöhreti, Napolyon'u Akkâ önünde başarısızlığa uğratarak yüzgeri etmesi dışında, dirayetle, cesaretle ve adaletle (Resim : 1) Suriye ve Lübnan bölgesinde, hatta Mısır yöresinde, ettiği hizmetlerle de unutulmazlık kazanmıştır. Her ne kadar, bazı tutum ve hareketleriyle zamanın devlet yöneticileriyle gelişkili ve ters durumlara düştüğü olmuş ise de, en dar zamanlarda aranır bir kimse olduğu, çetin görevlerin başına getirildiği de bir gerçektir.

Cezzar Ahmet Paşa'nın bir diğer özelliği de, sırf kişisel kabiliyet ve gayretiyle kendi kendini yetiştirmiş olmasıdır, İstanbul'un dışında yükselbilmesidir. Çünkü, o devirde, Türk Devlet

Adamları'nın kademe kademe ve tecrübelerle yükselmesinde bir okul vazifesi gören İstanbul'daki devlet kapıları, Cezzar Ahmet Paşa için kaderi gereği kapalı kalmıştır. İstanbuldan uzakta yaşamını sürdürmesi o'nun alın yazısı olmuştur.

Bu nedenledir ki, eriştiği mevki ve sahibi olduğu şöhret, yukarıda da belirtildiği gibi, yalnızca zekâsının, çile ve didinme dolu hayat tecrübelerinin ürünüdür demek, hatalı bir deyim olmaz.

a. Cezzar Ahmet Paşa Kimdir ?

Cezzar Ahmet Paşa'nın doğum tarihi kesin olarak belli değildir. 23 Nisan 1804 de hayata gözlerini kapayan bu değerli komutanın öldüğü sıradaki yaşı, bu nedenle şu kadardır, denilmiyor. 70 - 80 yaşlarında öldüğü söylendiğine göre doğumunun 1724, 1734 yılları arasında olması gerekir.

Doğum yeri için de tam bir şey söylenemez; doğum tarihi gibi doğum yeri de tartışmalıdır. O'nun, Vidin'li, veya Niş'li olduğunu söyleyenler varsa da, doğruluk derecesi daha kuvvetli bulunanı Bosna'lı olmasıdır [1].

[1] Cezzar Mustafa, NAPOLYON'U MAĞLÛP EDEN TÜRK KOMUTANI CEZZAR AHMET PAŞA, Resimli Tarih Mecmuası III ncü Cilt, 35 nci Sayı, Sayfa, 1859 1863.

Gençliğinde İstanbul'a gelerek berberlik eden Ahmet, bir vesile ile Hekimoğlu Ali Paşa'nın hizmet ve himayesine girmiş, Ali Paşa Mısır Valiliği'ne atanınca (Bu atanma, Ali Paşa'nın ikinci atanmasıdır) O'nu da beraberinde Mısır'a götürmüştür. İşte bu, Ahmet için, bundan sonraki hayatında bir dönüm noktası teşkil etmiştir, kendisine bundan sonra hayatın tecrübe sahnesinde zekâsını gösterebilme yolu açılmıştır.

Ahmet'in zekâ ve becerikliliği kadar cesaretini de takdir eden Hekimoğlu Ali Paşa'nın O'nu Emirülhac Salih Bey'e tavsiye ettiği görülür. Bu, Ahmet'in, Salih Bey ile birlikte bir aralık Hacca bile gidip gelmesini sağlar.

Hekimoğlu Ali Paşa, Mısır'dan ayrılınca Ahmet, Mısır'da kalmıştır ve Kölemenlerden Ali Bey'in kölelerinden Abdullah Bey'in yanına kapılanmıştır.

Yıllarca Kölemenlerin arasında yaşayan Ahmet, Kölemenlerin mücadele usulleri ile, yaşam tarzlarını çok yakından izlemiştir ve öğrenmiştir. Ondaki kabiliyetleri sezen ve takdir eden Kölemen beyleri O'na Sancak Beyliği vermeyi uygun buldular ve bu tarihten sonra Ahmet Sancak Beyi oldu.

Cezzar adı da kendisine şöyle bir olaydan sonra verilmişti :

Yanında hizmet gördüğü Abdullah Bey Buhayre Aşireti kuvvetleri ile çarpışırken onların eline esir düşmüş ve idam edilmişti. Bu haberi alan Sancak Beyi Ahmet, doğal olarak büyük üzüntü duymuştu. Kölemenlerin büyüğü Ali Bey, Abdullah Bey'in öcünü alma görevini Ahmet'e verince, zaten içi yanık olan Ahmet'in Buhayre Aşireti'nden aldığı intikam çok şiddetli oldu. Abdullah Bey'in düşmanı olan taraftan bir çok kimseyi (Söylentilere göre 70 kişiyi) öldürttü. Tutumu o kadar sert olmuştu ki, Kölemenlerin büyük beyi Ali Bey bunu öğrendiği zaman, Ahmet için; (Kasap, deve kasabı) anlamına gelen (CEZZAR) sözcüğünü kullanmaktan kendini alamadı. Bu sözcük zamanla zihinlerde öyle yer etti ve yaygınlaştı ki, herkes tarafından Ahmet adının simgesi gibi söylendi ve tarihlere de öyle geçti.

Bu tarihten itibaren Sancak Beyi Ahmet, diğer bir deyimle Cezzar Ahmet, tarih basamaklarında yavaş yavaş yükselmeye, unutulmamlık tacını giymeye doğru gitmektedir. Cesur, tuttuğunu koparan Cezzar Ahmet'in bundan sonraki hayatı, bir büyüğün veya beyin buyruğunda olmaktan çıkmaktadır. Artık kendi başına buyruk ve kararlılık devresine girmiş bulunmaktadır. Bu yönelişin oluşumunda, Kölemen beyleri'nin devlete karşı takındıkları tavırların etkisi de olduğu söylenebilir. Şöyle ki:

Mısır'ın, Yavuz Sultan Selim tarafından zaptındanberi kökleri kaldırılamayan Kölemen beyleri, nedense bir türlü samimi olarak devlete bağlanamamışlardı. Suskunlukları ve davranışları korkuya dayanıyordu. Devlet otoritesinin hükümet merkezine uzak olan bölgelerde, bu arada Mısır yöresinde de, sarsılması ve zayıflaması üzerine, bu fırsattan istifade ile, kendi başlarına buyruk gibi hareket etmeye, bulundukları bölgede hükümet otoritesinin üstünde bir güç imişler gibi bir davranışa yönelmişlerdi. Örneğin; Kölemenlerden Ali Bey, Mısır'da, nüfuzunu tesis gayesiyle bazı teşebbüslere girişmişti. Bu arada, rakiplerini ortadan kaldırma işinde, Cezzar'ı da alet etmek istemişti. Ahlak ve yaradılıştaki mertliğe ters düşen bu isteğe Cezzar yanaşmadı ve bu razı olmayış Ali Bey ile aralarının açılmasına neden oldu, bu yüzden de Cezzar, Mısır'dan ayrılma zorunda kaldı.

Cezzar'ın Mısır'dan ayrılmasından, 1776 yılı başında Vezir rütbesiyle Sayda Valiliği'ne kadar geçen hayatı, O'nun cesaret ve metanetini gösteren bir çok mücadeleler ile doludur. Suriye ve Lübnan'da Dürzi ve Maruniler'e karşı yaptığı savaşımarda Kaptan'ı Derya meşhur Cezayirli Hasan Paşa'nın takdirini kazanmış ve bunun sonunda valiliğe lâayık görülerek Sayda Valiliği'ne atanmıştır.

Cezzar Ahmet Paşa, Sayda Valisi iken, başkaldıran asi kabilelerle, şeyhlerle uğraşarak Suriye ve Lübnan'da otoriteyi kesin ve güçlü şekilde kurdu, devlete bir çok önemli hizmetlerde bulundu. Bu başarılarına karşılık olarak ta 1780 de Emirülhachıkla Şam Valiliği'ne atandı [1].

Durup dinlenmek nedir bilmeyen, yaşamının her günü didinmekle geçen bu Türk büyüğünün adıyla Akkâ Müdafaası birbirini tamamlar ve birlikte anımsanır ise de, Akkâ Müdafaası öncesinde hiçte küçümsenmeyecek savaşları da olmuştur. Özellikle, iki tanesine (Beyrut'un Ruslara Karşı savunması ile Cezzar'ın Yafa'yı Zaptı) muharebelerine değinmek, Cezzar Ahmet Paşa'nın hayatındaki renkliliğe, dolayısıyla Akkâ Müdafaası'na ışık tutması bakımından önem taşır.

b. Cezzar Ahmet Bey'in (Paşa'nın) Beyrut'u Ruslara Karşı Savunması :

Beyrut'un, Rus Donanması ile işbirliği yapan Dürziler'e karşı savunulması üzerinde her nedense pek durulmamıştır. Halbuki, Beyrut Savunması, Osmanlı Devleti'nin Ruslarla çetli cephelerde vuruştığı bir zamana rastlaması, hatta o savaşların etkisiyle tehlikeli yönde

[1] CEZZAR Mustafa, Resimli Tarih Mecmuası, Cilt : 3, Sayfa : 35, Kasım 1952.

oluşması bakımından oldukça önem taşımaktadır. Cezzar Ahmet Bey'in (Paşa'nın) bu savunmada gösterdiği kahramanlıkla, devlet ve millete ettiği hizmet unutulacak gibi değildi.

1768 - 1774 Osmanlı - Rus savaşları sırasında Alexis Orloff emrindeki, 18 parçadan oluşan Baltık Donanması, İngiltere'ye uğrayıp başta Amiral Elphinstone olmak üzere pek çok İngiliz subayı ve bir miktar gemici alarak Çeşme önlerine gelmiş, Kaptan-ı Derya Hüsamettin Paşa emrindeki otuz gemilik Türk Donanmasını, 5 Temmuz 1770 günü, Çeşme Limanı'nda, gafil yakalayarak yakmıştı.

Doğal olarak bu durum, özellikle Akdeniz'in doğu bölgesinde, Osmanlı Devleti'nin egemenliği ve ülke güvenliği bakımından bir bunalımın başgöstermesine sebep oldu. Örneğin, evvelden beri Mısır'da bir hükümdar gibi hareket etme emelinde olan Memlûk Beylerinden Bulutkapan Ali Bey, Türk Devleti'nin düştüğü bu bunalımlı hali fırsat bilerek faydalanmaya kalkıştı. Türk Donanması'nın yakılması olayından sonra Akdeniz'in doğu bölgesinde rahatça seyretmekte olan Rus Donanması Komutanı Alexis Orloff'a hemen bir mektup göndererek Katerina II. ile bir anlaşma yapma istediği girişiminde bulundu. Suriyede oluşacak teşebbüslerinde kendisini

destekledikleri takdirde, Kudüs ile Kutsal yerleri Ruslara terkedeceğini de vâdetti (Harita : 1).

Öteyandan, Suriye şehirlerini elegeçirmiş bulunan Beydanilerden Şeyh Tahir Ömer de aynı şekilde Rus Donanması Komutanı'na müracaat etmişti.

Şeyh Tahir Ömer, 1750 yılındanberi Tabe-riyye havalisine hakim olup sonradan Akkâ'yı da eline geçirerek, Akdeniz'in bu bölgesinde, pamuk ve ipek ticaretini tekelinde bulunduruyordu. O da, çıkarlarını düşünerek, kendisini ve himaye etmeleri karşılığında limanlarını Ruslara açmış idi.

Katerina, II. bu müracaatları olumlu karşılamış, taraftarları olduklarını beyan eden Ali Bey ile Şeyh Tahir Ömer'i desteklemeleri için Alexis Orloff emrindeki filoya gerekli emirleri vermişti.

Her tarafta Ruslarla ölüm kalım savaşı veren Osmanlı Devleti, Akdeniz'in doğu bölgesinde başgösteren ve gittikçe artan bu tehlikeli gelişmeleri de önlemek zorunda kalıyordu. Bu maksatla, devlete sadık Arap emir ve şeyhlerini devlet kuvvetleri ile birlikte harekete davet etti.

Devletin ciddi ve kesin bir tutum alması üzerine telaşa kapılan Arap şeyhi Tahir Ömer, ça-

reyi Rus Donanması Komutanı'na başvurmada buldu ve Rusların fiili yardımını istedi ve sağladı. Ayrıca, Hristiyan bedeviler ve Şiilerden Memlûk gruplarla da anlaşarak, hükümetin toparlanmasına vakit bırakmadan, tüm olanaklarıyla ve hep birlikte Sayda'ya saldırdılar.

22 Mayıs 1772 günü, Sayda yakınında Sehlû'l-Gaziyye mevkiinde Rusların top ateşleriyle de desteklenen Tahir Ömer Kuvvetleri, karşıındaki kuvvetleri çekilmeğe mecbur etti.

Eriştiği bu üstün durumundan cesaret alan Tahir Ömer, savaşta karşısında yer alan, Şihapoğullarından Emir Yusuf'tan intikam almak için, bundan sonra Beyrut üzerine yürüdü. Tahir Ömer'in bu hareketini Rus Donanması da destekliyordu. Beyrut önüne gelen Kaptan Rizo emrindeki Rus Filosu Beyrut Kalesi'ni şiddetli top ateşine tutuyordu. Nihayet, Ruslar, karaya asker çıkararak Beyrutu ele geçirdiler. Donanmalarında bulunan Rumlar ve Korsanlar ile birlikte şehri yağma ve halkı katliâma başladılar, her tarafı ateşe verdiler [1].

Bu durum üzerine Ömer Yusuf, Şam Valisi Osman Paşa'ya başvurarak, Rus Filosu'nun yaptığı tahribatı anlatmış, adamlarından birini,

[1] Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Sayı: 5, Sayfa: 37-45, Şubat 1968.

özellikle cesaret ve dirayetiyle tanınan Cezzar Ahmet Bey'i, bir miktar kuvvetle Beyrut'un imdadına göndermesini rica etti (Kroki : 1).

Osman Paşa hayli ihtiyardı; Cezzar Ahmet Bey'in görevlendirilmesi isteğini o da uygun buldu. İki hainin (Bulutkapan Ali Bey ile Zeydanilerden Şeyh Tahir Ömer'in) üzerine bir kısım kuvvetle (300 kadar Mağripli askerle) Cezzar Ahmet Bey'i Beyrut'un savunmasına gönderdi. Emir Yusuf ile Beyrut tehlikeyi atlattı.

Cezzar Ahmet Bey (Paşa), Beyrut'u savunduğu günlerde, bir olay oldu. Mağripli askerlerden birisi Cezzar Ahmet Bey'e saldırdı ve o'nu tüfek kurşunu ile boynundan yaraladı. Emir Yusuf bu olaydan çok üzüntü duydu. En yetenekli doktorlariyle Ahmet Bey'i tedavi ettirdi.

Cezzar iyileşir iyileşmez Emir Yusuf, Beyrut'un sahibi olarak o'nu halka ilan etti. Bir süre sonra gümrüğü de Cezzar Ahmet Bey'in gözetimine verdi.

Beyrut'un mukadderatını eline alan Cezzar, çok geçmeden şehrin harap surlarını tamir ettirmekle beraber, şehirde de büyük bir imar faaliyetine girişti. Bir taraftan da asayiş sağlamaya maksadıyla bir takım önlemler (tedbirler) aldı. Bütün bu işleri yaparken gayet adilane hareket ediyordu. İnşaat masraflarını karşı-

lamak üzere herkesten para toplarken Beyrut Limanı'nda bulunan Şihapoğullarına ait bir gemiden bile 20.000 kuruş aldı.

Cezzar Ahmet Bey'in, bu tarzda, ülkenin hakiki sahibi imiş gibi işlere sarılması ve kurduğu sıkı otorite, çıkar çevrelerinin hoşuna gitmiyordu. Onlara göre bu, böyle devam etmemeli idi. Cezzarı yıkmak için türlü yolları denemeye başladılar. Bu arada, Emir Yusuf ile Cezzar'ın arasını açmayı da planlamışlardı. Emir Yusuf'u Cezzar aleyhine tahrike, özellikle kıskançlık ve gurur duygularını harekete geçirmeğe çalışıyorlardı. En sonunda kötüler etkili oldular; artık Emir Yusuf Cezzar'ın karşısındadır. Cezzar'ın hareketlerini Cebel-i Lübnan'ın eski merkezi Deyül- Kamer'den dikkatle izlemektedir ve Cezzar'a müdahale etmeğe karar vermiş bulunmaktadır. Hazırlığını yapar yapmaz, kuvvetleriyle Beyrut önlerine gelerek Cezzar'a, Beyrut'u terketmesi haberini gönderdi ve kendisine kırk günlük bir süre tanıdığını da bildirdi.

Cezzar, emir'in bu isteğini şiddetle reddetti ve yalnız Türk Sultanının emriyle hareket edebileceği cevabını gönderdi. Bundan sonra Beyrut'u daha da tahkim ederek uzun bir kuşatmaya dayanabilecek hale getirdi.

Ne gariptir ki, çok yakın bir geçmişte kader birliği etmiş, yanıp yıkılan Beyrut'un kurtuluşu

için omuz omuza düşmanlarına savaş vermiş iki kimse ve onların emrindeki kuvvetler, birbirleriyle çarpışacaklardır, birbirlerini kırıp dökeceklerdir. Bundan daha garibi, Emir Yusuf, Ruslarla birlikte ülkesini tahrip eden Tahir Ömer ile de işbirliği yapmıştır. Bu Arap Şeyhi'nin desteği ile Cezzar'ı Beyrut'tan çıkarmayı planlamıştır.

Emir Yusuf, Beyrut'a karşı ilk girişimlerinde, sağladığı tüm desteklere rağmen, cesaret ve dirayeti herkesce kabul edilen Cezzar'la başa çıkamayacağını anlayınca, Tahir Ömer'in aracılığı ile, bu sefer de, Kıbrıs sularında seyir halinde bulunan Rus Donanması Komutanı'na müracaat etti ve yardım edildiği takdirde 600 kese (300 000 Kuruş) vereceğini de vaat etti.

Sekiz gemiden oluşan Rus Filosu, Beyrut önüne geldi. Diğer bir Rus filosu da Beyrut iskelesi önünde yer aldı. Bu ikinci filo, 6 Temmuz'da Sayda'dan hareketle aynı gün Beyrut'a varmıştı. Bu filonun mürettebatının da çoğu Rumlardan ve korsanlardan oluşuyordu.

Bu kadar çok kuvvete karşı Cezzar'ın, Beyrut'un halkı da dahil ancak 1000 kişilik bir kuvveti vardı.

En nihayet beklenen saldırı başladı. Yalnız, Rus Filosu şehire günde (4000), Suriye kay-

naklarına göre (6000) mermi yağıdırıyordu. Şehir, dayanılmayacak derecede ateş altında idi. Bu kadar yoğun ateşe, halkın dayandığını, karadan ve denizden yapılan bütün hücumlara rağmen Beyrut'un henüz savunmada bulunduğunu ve teslimden söz edilmediğini gören Ruslarla müttefikleri hayretten hayrete düşmekten kendilerini alamıyorlardı. Nihayet gemilerinde mevcut diğer toplarını da karaya çıkaran Ruslar, bir çok yeri tahribe başladılar. Cezzar, bir avuç kuvveti ile kendilerinden çok üstün düşmana, kahramanca karşı koyuyor, cehennem ateşi altında yiğitler gibi doğuşuyorlardı. Cezzar'a hayran ve güven dolu olan halk yiyeceksiz kalınca köpek eti bile yemeğe katlanıyordu. Fakat, hiç bir yerden en ufak bir yardım görmeyen Beyrut Müdafileri, hayli şehit de vermişti ve insan gücü de iyice azalmıştı. Nihayet, hiç yiyecekleri ve harp malzemeleri de kalmayınca düşmanla anlaşmaya karar verildi.

Anlaşma gayet vakurane oldu ve Cezzar'ın ileri sürdüğü bütün şartlar hemen hemen aynen kabul edildi. Bundan da, Cezzar'ın, düşman üzerinde bıraktığı korku ve yılgınlığın derecesini anlamak mümkündür.

Cezzar adeta muzaffer bir komutan gibi Beyrut'tan çıktı. Akkâ'ya kendisini davet eden ve O'na kucak açan, Tahir Ömer'in yanına gitti. Tahir Ömer, Ruslarla işbirliğinden boyunun öl-

çüsünü almış olmalı ki, bu tutumu ile Osmanlı Devleti'ne bağlılığını da göstermek istiyordu.

Beyrut direnmesi, her ne kadar yenilgi ile sonuçlanmış idi ise de, öyle bir savaş olmuş ki, Cezzar Ahmet Bey (Paşa), sanki 26 yıl sonra, Napolyon Bonapart'a karşı yapacağı meşhur Akkâ savunması'nın bir örneğini vermişti,

c. Yafa'nın Cezzar Ahmet Paşa Tarafından Zaptı :

Bu tarihlerde, Osmanlı Devleti'nin her tarafında huzursuzluk ve başkaldırmaların olduğu, yöneticilerin ya yeteneksiz bulunmaları, yada hükümet merkezi'ni dinlememek gibi bir tutum içinde olmalarının buna neden olduğu görülmüştü.

Devam edegelen devlet otoritesi'ndeki bunalım, Beyrut'tan sonra, bu sefer de Yafa derdini çıkarmıştı. Orada da ayaklanma başlamıştı [1].

Bu ayaklanmanın bastırılmasına da Cezzar Ahmet Paşa'nın koştuğunu görüyoruz. Yalnız burada, gayet enteresan bir duruma da şahit olunmaktadır. Şöyle ki; Cezzar Ahmet Paşa kuvvetleri Yafa üzerine yürüyüp Yafa sahrası-

[1] Tarihi Cevdet, 7 nci Cilt, Sayfa: 164-167.

na vardığında, karşı taraf kuvvetlerinden (Başkaldıran Mehmet Paşa kuvvetlerinden) Hristiyan olan askerler, Cezzar Paşa tarafına döndüler. Bu olay üzerine Mehmet Paşa, kurtuluşu Yafa Kalesi'ne sığınmada buldu. Yalnız sığınmakla da kalmadı, sanki ayaklanan kendisi değilmiş gibi, Cezzar Paşayı, hükümet merkezi'ne şikayet etti. Olup bitenlerden lââyıkıyla haberi olmayan, tutum ve yönetiminde kararsızlık içinde bocalayan Babıali (İstanbul Hükümeti) Cezzar Paşa'ya Yafa'nın kuşatılmasından vazgeçmesi emrini verdi. Cezzar Paşa, tutarsız ve sonucunu zararlı bulduğu bu emri yapmayarak, kendisine göre en doğru şekilde hareket etti, karadan ve denizden Yafa'yı zorlamayı sürdürdü. Ne yazık ki, bu hareketiyle Cezzar Paşa, istemeye istemeye, Mehmet Paşa'nın tezviratına kanmış devlet yöneticilerine karşı imiş gibi bir duruma düştü, hükümet nazarında asi olarak değerlendirildi.

Bunun üzerine, denizden ve İstanbul'dan getirilen Rumeli Askeri ile karadan, Cezzar Paşa'nın üzerine yürünüldü. Ayrıca, çevre halkına, Cezzar taraftarlarıyla ilişkilerini kesmeleri için fermanlar da gönderildi.

Buna rağmen Cezzar, Yafa'yı zaptetti ve orada otoriteyi tesis etti. Kendisinin suçlanması

bahasına, pek nadir kimselerin yapacağı büyük bir sorumluluk yüklenerek vezifesini tamamladı.

2. Cezzar Ahmet Paşa Napolyon Bonapart'la Karşı Karşıya (AKKÂ MÜDAFAASI) :

Napolyon Bonapart, Mısır'ı ele geçirdiği sırada, (Ebukır) da İngilizler tarafından pusuya düşürülen Fransız Donanması imha edilmiş, anavatan'la bağlantısı kesildiğinden çok zor duruma düşmüştü [*].

Napolyon, her ne kadar Mısır'ı kolayca ele geçirdi ise de, yine de direnişle karşılaştığından ve yerel kuvvetlerin zaman zaman saldırılarından hayli kayıp vermişti. Gün geçtikçe de Mısır'daki Fransız askeri azalmakta idi. Bunun dışında veba hastalığı nedeniyle de, zayıf veriliyordu. Bu durumda, Napolyon bazı yerlerden kuvvetlerini çekmek zorunda kalmakta, bu kuvvetlerin çekilmesiyle ele geçirdiği yerler tekrar eski sahiplerinin kolayca ellerine düşmekte idi.

[*] Ebukır Deniz Savaşı (1 Ağustos 1798):

Bu tarihte deniz ticaret yolları, Süveys, Hint Yolu rekabeti yüzünden İngiltere ile Fransa'nın arası pek iyi değildi. Özellikle Napolyon'un son hareketleri yüzünden iki devletin arası açılmıştı. Napolyon'un Mısır'a ayakbasmamasından kısa bir süre sonra bütün Akdeniz limanlarında Fransız Donanması'nı arayıp, sonunda Mısır Suları'na ge-

Toprakları Napolyon'un saldırısına uğramış olan Osmanlı Devleti, Fransızların hakkından gelmek üzere, kara ve deniz'de yoğun hazırlıklara başlamıştı. Bu arada, Cezzar Paşa'nın ordusunu takviye kararı almıştı. Cezzar Paşa, zaten o bölgede etkin ve güçlü bir kimse idi. Devlet tarafından, Mısır Seraskerliği ünvanıyla beraber bütün Şam ve Şam çevresindeki kara birlikleri de kendisine verilince, Fransızlardan öcalmak için daha da gücü artmıştı.

Napolyon, Mısır bölgesi halkı üzerinde baskısını sürdürmek için her ne kadar; "Cezzar Paşa ile Mısır'ın başındaki devlet adamları yalan söylemektedirler, Fransa ile Osmanlı Devleti Müttefiktirler..." diye Müslümanları kandırma-ya çalışmakta idi ise de bu sözlerinin aksine, kendisinin sözlerinin, yalan olduğu herkesçe bilinmekte idi. Mısır halkı, kendilerini esaretten kurtarmak üzere Şam tarafından devlet kuvvetleri'nin geleceğini duymuş, dört gözle beklemekte idiler. Kaldı ki, Fransızlar, Mısır'ı haki-miyetleri ve baskıları altına almış olmalarına

İlen İngiliz Amiralı Nelson, Fransızları İskenderiye yakınında, Ebukır Limanında, kendisi için en müsait bir durumda yakaladı. Fransız Donanması'nın başında Amiral Brueys vardı. İngiliz Amiralı derhal Fransız Donanması'na ateş açtırdı, dört gemi harig, bütün Fransız gemilerini yaktı. Bu olay, Mısır'ı fethetmenin sarhoşluğu ve sevinci içerisinde olan Napolyon'u çok üzdü ve

rağmen, denizden İngilizlerin ablukasında idiler. Mısır'da mahsur durumda olan Napolyon Bonapart, Avrupa politikasından habersiz olduğu gibi, İstanbul'da olup bitenlerden de bilgi sahibi değildi.

Napolyan, bir taraftan da İstanbul Hükümeti'ni yanıltmak için haberler ucuruyordu; "Mısır'ı zaptından muradı, Kölemenlerle İngilizleri yola getirmek..." olduğunu, ayrıca, Avusturya ve Rusya İmparatorları'nın Osmanlı Memleketleri'ni paylaşma hususunda olan niyetlerine de karşı bulunduğunu, bildiriyordu.

O sırada, Şam'da tutuklanmış Fransızlar ve Fransız kuvvetleri vardı. Bunların serbest bırakılması için de Napolyon büyük çaba gösteriyordu ve bu arada tehditler de savuruyordu. Hapiste olan Fransızlar serbest bırakılmadıkları takdirde Şam'a hücum etmeyeceğine dair ver-

müşkül duruma soktu. İngilizlerin NİL ZAFERİ adını verdikleri bu deniz muharebesiyle Mısır'daki Fransız Ordusu'nun anavatanla bağlantısı kesilmiş, âdeta mahsur duruma düşmüştü.

Bu zafer dolayısıyla, İngiliz Hükümeti, Nelson'a NİL BARONU unvanını verdiği gibi Üçüncü Selim de bir kürk ile padişahın şahsına mahsus soruguçlardan birini gönderdi [1].

[1] Zuhuri Danişmen, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, Cilt: XI, Sayfa: 144, Yeni Matbaa, İstanbul, 1966.

miş olduğu sözü tutmayacağını, dostça davranamayacağını, hiddet ve şiddetle hareket edeceğini ilave ediyordu.

Napolyon'un bu girişimleri fayda vermeyince, kendisince bir süre daha Mısır'da durabilmek için, ilk fırsatta, Cezzar Paşayı da ezmekten başka çare kalmadığı kararına vardı. Çünkü, bulunduğu bölgede başka bir tehlike görmüyordu. Kendisine göre, yegâne tehlike Cezzar Paşa idi ve içindeki bu kuşku ile rahatsız oluyordu. O tarafta Osmanlı Ordusu güçlenipte Mısır'a hücum etmeden önce, kendisi Cezzar Paşa Ordusunu bozmalı, Şam tarafını istila edip ezmeli idi. Bu maksatla da hiç vakit geçirmemeli, hemen askerini toplayıp hücumla geçmeli idi.

Hareketinden önce, Mısır'da, yeteri kadar asker bırakıp sefere çıkmak üzere iken, emri altına aldığı müslüman ileri gelenlerini ve kendisinin idare başına geçirdiklerini topladı : "Benim kılıcımdan kaçan Kölemenler Cezzar Paşa'ya sığındılar; O da onlara asker verdi; bu tarafa gelecekler, herkesi öldürecekler ve memleketi tahrip edecekler. Bu maksatla Arış'te toplanmışlardır. Bu bana ağır geldi. Allah'a sığınarak, üzerlerine gidip, herkese ibret olacak gibi onları cezalandırmaya ve memleketi fenalıklarından ve fesadlarından kurtarmaya karar verdim. Sizlere de lazım olan budur. Memleketin

asayiş ve emniyetine ihtimam ediniz. Bir iki aya kadar gidip gelirim. Eğer ben yok iken askeri-me karşı kötü bir hareket vukua gelirse top ve bombalarla şehri tahrip etmeleri için görevlilere emir verdim..." şeklinde konuştu ve içinde tehdit bulunan sözler söyledi. Toplantıda bulunanlar kendisine söz verdiler ve kefil oldukları yolunda güvencede bulundular.

Napolyon, 10 Şubat 1799 da, Mısır'dan Suriye üzerine hareket etti [1].

Gitmeden önce, halka da hoş görünecek ayrıcalıklı vaadlerde bulundu ve tellâlar bağırttı. İşbirlikçi yerliler o'nu uzun mesafelere kadar yolcu ettiler. Daha fazla gitme olanakları kalmayınca, özür beyan ederek, müsaadesini alıp döndüler.

Cevdet Tarihi'ne göre, Napolyon Bonapart'ın Şam bölgesine yürüdüğünde bilinen kuvveti :

5 Piyade alayı	iyi eğitim görmüş
4 süvari alayı	iyi eğitim görmüş
1000 kişilik	süvari sivil milis kuvveti
1600 er	topçu

[1] Zururi Danışman Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, Cilt: XI, Sayfa: 145-146, Yeni Matbaa, İstanbul, 1966.

1 takım istihkâm birliğı olmak üzere toplam:
21.400 idi.

Donanması da :

61 adet topgeker

7 adet firkateyn

6 parça korvet

3 parça brik

10 adet şalope

7 parça golet

17 parça nakliye gemisi'nden oluşuyordu.

Ayrıca, Kleber Tümeni de Dimyat'tan Aris üzerine doğru hareket etmişti.

Napolyon Gazze üzerine yürüdü, orayı ve müteakiben 28 şubat 1799 da Remle'yi aldıktan sonra Yafa'yı kuşattı. Yafa beş gün kadar direnmiş ise de o kale de 5 mart 1799 da düştü. Napolyon kuvvetleri, kendilerine ciddi bir direniş gösteren Yafa'ya girdiklerinde katliama giriştiler, önlerine geleni idam ve yokettiler.

Günlerden Ramazan Bayramı'nın arifesi günü idi. Bütün bu cinayetlerini, gasp ve yağmalarını Ramazan Bayramı'nın arifesine rastlayan böyle bir günde yapmışlardı. Bayram gününe, Yafalılar, ailelerinden bir çoğu öldürülmüş, yaralı ve sakat bırakılmış, çıplak ve perişan olarak girdiler. Kurtulabilen çok az olup onlar da köşelere saklananlar idi.

Yafa'nın çilesi henüz bitmemiş idi. Bayramın birinci günü, 4 - 5 kadar esir Bonapart'ın karşısına getirildiler. Gösterişi de çok seven Bonapart, bunlardan içlerinde Mısırlı ve Şamlı olan bazı kimseleri seçip memleketlerine gönderdikten sonra, geriye kalan ne kadar insan varsa tümünü kurşuna dizdirip idam ettirdi.

Yafa'daki bu olayı tarihler, 4000 Arnavut (Rumeli) askeriyle halktan bir çok kimsenin, hatta Hristiyanların bile katledildiği şeklinde kaydetmektedirler. Kana susamışcasına ve vahşice yapılan bu hareketin, Napolyon'a göre nedeni, sağ kalırlarsa muhafazaları için bir miktar asker ayrılması gereksiniminden kurtulmak, düşüncesi olduğunu ileri sürerler.

Fakat, ne acıdır ki, Bonapart gibi demokrasi savunuculuğu ve uygarlık mücadelesi veren Fransa Ulusu'nun bir komutanının, binlerce eli-kolu bağlı, çaresiz kimseleri öldürtmesi utanç verici ve af olunamaz bir vahşet ve kana susamışlık örneğidir. Kısacası, Fransa İnkılabı'na gölge düşürecek bir olaydır.

Fakat bu, bundan sonraki muharebelerinde, Napolyon'a çok pahalıya mal olmuştur. Üzerine gideceği İslam askerlerinin direnişini daha da artırmış, can vermedikçe, Napolyon kuvvetlerine, silahlarını teslim etmemeleri ve hatta geri çekilmemeleri için en büyük etkiyi yapmıştır.

Evet, Akkâ savunması'nda görülecek dillere destan direnişte Napolyon'un bu gaddarca hareketinin kamçılayıcı etkisi de olmuştur, denilebilir.

Napolyon Yafa'yı ele geçirdikten sonra Hayfa üzerine yürüdü. Hayfa ciddi bir direnişe hazırlanmamıştı, hatta mevcut toplar Akkâ'ya nakledilmişti. Bu durumda, doğal olarak, Napolyon kuvvetleri kolayca orayı ele geçirdi.

Akkâ hernekadar savunmaya hazırlanmış idi ise de, yeterli bir tahkimata sahip olduğu söylenemez. Silahları da, özellikle topları da, çeşitli çapta, birbirine uymaz halde idi. Açık bir ifade ile, Akkâ Kalesi'nin en büyük silahı insan, Türk ve İslamın iman dolu göğsü idi.

Bonapart'ın bu kadar yeri zaptederek kısa sürede Akkâ'ya kadar gelmesi her tarafa dehşet salmış, o'nun korku verici istilasından Akkâ'nın da kurtulamayacağı kanısı gittikçe kalfalarda yer ederek, Müslümanların üzüntü ve korkusuna neden olmuştu. O kadar ki, bu korku ile, çevre halkının bir kısmı Napolyon'a boyun eğmeğe ve itaata bile hazırlanmışlar, Cezzar Paşa'nın ne olacağını bekler bir hale gelmişlerdi.

Silah kuvveti kadar propagandaya da önem veren Napolyon Bonapart ise, her tarafa beyan-

nameler dağıtıyor, o havalideki şeyhleri ve ilerigelenleri sükunete ve itaata davet ediyordu.

Fransızlar, bir taraftan Akkâ çevresinde tahkimat yapıyorlar, diğer taraftan da Şam istikametinden kuşkulandıkları tehlikeyi önlemek için önlemler alıyorlardı. Bu maksatla, General Kleber ile General Menü kuvvetleri Nasire şehrine gönderilmişlerdi.

Cezzar Ahmet Paşa ise, savunma hazırlıklarını sürdürmekte, silahlarını ve kuvvetlerini tertip ve düzene sokmakta idi. Durumu yakından izleyen İngiliz Amirali Smit de donanmadan topçu ve mühendis göndererek bazı önemli mevkilerin korunması hususunda Cezzar'a yardımcı olmaya çalışıyordu.

Napolyon Bonapart, hazırlıklarını tamamlayıp, tahkimat ile ilgili olanları da bitirdikten sonra Şevval'in beşinci günü (19 Mart 1799 günü) Akkâ üzerine şiddetli bombardmana başladı. Buna, kale topçusu, Türk ve İngiliz gemilerinden top ve gülle atışlarıyla karşılık veriliyordu. Ateş muharebesi bütün şiddetiyle aralıksız yirmi dört saat sürdü. Kuşatılmış Akkâ Kalesi içinde bulunanlar o kadar büyük bir saldırıya uğramışlardı ve ateş altında kalmışlardı ki, hayli korkmuşlar ve dehşete kapılmışlardı. Evet, Akkâ'yı savunanlar ve Akkâ halkı korkmuşlar, dehşete kapılmışlardı ama, Cezzar Ah-

met Paşa'ya güvenceleri sonucu direnişlerinden de bir şey kaybetmemişlerdi. Onların bu kadar ağır şartlar altında hâla direndiklerini gören Napolyon ne yapacağını şaşırmişti ve Akkâ'ya, Arış ve Yafa'ya girdiği gibi kolaylıkla giremeyeceğini yavaş yavaş anlamaya başlamıştı. Hele kendisine cephane getirmek üzere Dimyat'tan hareket eden üç parça Fransız gemisinin İngilizlerin eline geçtiği haberini alınca iyice canı sıkılmış, pek ziyade üzülmüştü ve bunun üzerine Yafa'daki cephanenin getirilmesine emir vermişti.

İşte tam bu sırada beklenmeyen bir şey oldu. Bu sefer Napolyon'un şansı yüzüne gülmüştü. İstanbul'dan, Cezzar Paşa'ya gönderilmiş olan cephane yüklü iki gemi, düşman eline geçtiğinden habersiz oldukları Yafa limanına yanaşıyordu. Pek tabiidir ki, Yafa'yı korumakta olan Fransız kuvvetlerinin pençesine düştüler. Gemilerde bulunan top, gülle ve diğer cephane ile Cezzar Paşa'ya gönderilmiş bulunan 36.000 altın lira Fransızların eline geçti. Napolyon Bonapart bununla adeta teselli buldu.

Napolyon'un beyannamelerine inanan ve iltifat gösteren kimseler, şeyhler, elegeçirdiği yerlerin kendisine yönelik halkı da yardıma devam ediyorlardı. Örneğin, Tahir Ömer'in oğlu Şeyh ve sahip olduğu yerler herşeylerini Napolyon'a teslim etmişlerdi. Cezzar yüzünden çı-

karları bozulanlar, Napolyon'un gelişinden memnun bulunanlar, Fransız Ordusu'na, para, yiyecek ve her türlü yardımı yapıyorlardı. Diğer taraftan'da Tahir Ömer, oğluna vermek suretiyle, dolaylı bir şekilde, Fransız Ordusu'na zahire yardımında bulunuyordu.

Bu arada, Cezzar Paşa da, Cebel'i Lübnan bölgesinde söz sahibi bulunan Emir Beşir'e bir yazı göndererek kendisinden yardım istedi. Emir Beşir, Cebel ahalisinin kendisinin emirlerini dinlemediğini beyan ile yardım edemeyeceği cevabını verdi ve Cezzar'ı kinlenecek kadar kızdırdı. Çünkü, Emir Beşir'den böyle bir cevap beklemiyordu. Sebebi ise, Napolyon beyan-nameler dağıttığında Emir Beşir Napolyon'a cevap vermemiştir. Bunun üzerine Napolyon, özel olarak Emir Beşir'e mektup göndermiş, Napolyon'un bu yazısı Cezzar'ın eline geçmişti. Emir Beşir'in Napolyon'a bu tür davranışından memnun kalan Cezzar, kendisine övgülü bir de mektup göndermişti.

Emir Beşir'in bir iyi tutumu daha olmuştu. Cezzar'a, Şam'dan Cebel yolu ile yardım gelirken, Sayda tarafına giden askere Emir Beşir yiyecek yardımı da yapmıştı.

İşte, Emir Beşir'in bu görünimleri Cezzar'a güvence vermiş, Cezzar bunlardan ötürü yardım isteği mektubu göndermişti. Halbuki, Emir

Beşir, bu tutumu ile beklediği ve umduğu gibi çıkmamıştı, Paşayı bir özür dileme mektubu ile atlatmıştı. Yukarıda görüldüğü gibi, en sıkışık durumda iken bir şey göndermemiş ve araları tam düzelir gibi olurken yeniden bozulmuş, kın-lenecek kadar Cezzar'ı kızdırmıştı.

Aksi gibi, Cezzar'a Sayda istikametinden gelen askeri yardım da yolda Napolyon kuvvet-leri'nin taarruzuna uğramış ve Cezzar'a ulaş-madan dağılmıştı. Bu suretle, Napolyon için bu tehlike savuşturulurken Cezzar yardımdan mahrum kalmıştı.

Özet olarak, Napolyon Bonapart her taraf-tan yardım görerek savaşıyor, Cezzar Ahmet Paşa ise kendi yağı ile kavrularak direniyordu.

Akkâ Kalesi çevresinde muharebeler bütün şiddetiyle devam ediyordu. Zaman zaman Fransız kuvvetleri Kale'ye giriyorlar, kale'deki müs-lüman Türk askeri de dışarı çıkarak Fransız-lara hücum ediyorlardı. İki taraf ta önemli za-yiat veriyordu. Bu çarpışmalarda, Fransızların çok değer verdikleri bir generali, General Kefa-relli, öldürüldü. Onlara göre yeri doldurulama-yacak bir mühendis olan Kefarelli'nin ölümü Napolyon Bonapart'ı çok üzdü. Yine aynı gün-lerde, Napolyon'un en cesur komutanlarından General Bon, kale'ye saldırıldığı ve General ka-

le divarına tırmandığı esnada başına yediği taşla orada can verdi.

Napolyon kuvvetleri, arka arkaya taarruzlarını tazeliyorlar, ne olursa olsun Akkâ Kalesi'ni elegeçirebilmek için vargüçleriyle, bu arada benzeri görülmemiş taktik uygulamaları ile her şeyi göze alarak saldırıyorlardı.

Türk kuvvetleri ise, Akkâ'nın düşmesi, ölme teslim olunması demek olacağı düşüncesiyle, canları bahasına savaşmakta idiler. Düşman gülleleri ile yıkılan Kale divarlarının arkasındaki evlerin divarlarına mazgallar açarak oraları birer korugan gibi mahirane kullanmakta, düşmanı Kale içine sokmamakta idiler. Çünkü Napolyon Bonapart'ın uygarlık anlayışı ve insanlığı Yafa'da iyice su yüzüne çıkmıştı. Silahsız Müslümanları ve hatta Hristiyanları koyunlar gibi boğazlatmıştı. Yafa'lılar gibi eli kolu bağlı, çaresiz ölmekten ise şerefli, namusunu koruyarak, din ve devlet uğrunda can vermek onlar için en selamet yoldu.

İşte Napolyonu şaşırtan ve aklını durduran Türklerin bu iman dolu cesaretleri idi. Savaşın uzaması ve her geçen gün O'nu endişelendiriyor, üzüntüye boğuyordu.

Napolyon, düştüğü bu durumu örtmek için, türlü haberler oluşturmakta, kamuoyunu yanıltmak için, özellikle Mısır taraflarında çeşitli

propagandalara başvurmakta idi. Örneğin, Akkâ Kalesi'nin harap edildiği, Cezzar Paşa'nın yaralı olarak firar ettiği... gibi haberlerle halkı bir süre daha aldatıp avutmaya çalışıyordu.

Buna rağmen, gerçeğin hiç te yayılan bu haberler gibi olmadığı, Napolyon'un Akkâ önleminde çakılıp kaldığı herkesin kulağına gelmekte idi.

Artık Napolyon'un kaderi dönmüştü; yavaş yavaş Mısır ileri gelenleri O'nun çevresinden uzaklaşmakta idiler. Hele pamuk ipliği ile bağlı olanlar, uzaklaşmaktan başka kendisine cephe bile almaya yönelmişler, hatta bazı yerlerde saldırıya, özellikle Napolyon kuvvetlerine ikmal maddeleri götüren kollara hücumla geçmiş bulunmakta idiler.

Napolyon, Mısırdaki kurduğu düzeni korumak için bıraktığı kuvvetlerinden bir kısmını bu saldırıları önlemeğe tahsis zorunda kalınca Mısır ve yöresindeki baskı gücü haliyle zayıflamakta idi; bu da Napolyon'u ayrıca düşündürüyordu.

Tam bocalamalar içerisinde kıvrandığı bu günlerde Napolyon bir haber daha almıştı. Köse Mustafa Paşa'nın seraskerliğe atanarak İskenderiye istikametine gelmekte olduğunu duymuştu.

İyice ümitsizliğe kapılan Napolyon, Fransa'nın düşeceği hali, bundan faydalanacak İngiltere'nin Avrupa'yı, Fransa aleyhine, tahrik etmek için kendisinin durumunu Avrupaya nasıl yayacağını düşündükçe daha da üzüliyor ve kahroluyordu.

İşte bu acı ile bütün güçlerini kullanmaya karar veren Napolyon, Nasire'de bulunan General Kleber Kuvvetlerini getirterek birlikte Akkâ Kalesine hücumla geçti. Bu saldırı, dünyada sayılı savaşlardan biri oldu. O kadar kanlı ve o kadar acımasız cereyan etti. Kale duvarları bir çok yerlerden yıkılmış, Burc'u Ali denilen kule bile lağımlarla delik deşik olmuştu. Açılan gediklerden içeriye giren düşmanla kılıç ve hatta bıçak ile boğaz boğaza kanlı muharebeler verilmekte, top ve tüfekler ateş yağdırmakta idi. Gündüz ve gece devam eden boğuşma mahşer gününden bir örnek halini almıştı. Öyle bir an geldi ki, Cezzar Paşa, tehlikenin büyüdüğüünü görünce, iki yerden barut fıçılarını ve cephaneliğı ateşeverme zorunda kaldı. Fakat bunu çok mahirane yapmıştı. Orada Fransızlar yoğun halde idiler. Patlamalarla bir çok Fransız askeri havaya uçtu. Sağ kalanlar da, Türk askeri tarafından, kılıçtan geçirildiler.

Savaşı devamlı izleyen İngiliz Amirali Smit, Fransızların hücumunu ve cephaneliklerin ateşlendiğini görünce Kaleden iyice ümidini kesti.

Hatta, patlamalardan ve yangından zarar görmemek için gemilerine demir bile aldırttı. Fakat sonradan, Fransızların akibetini görünce hayrette kaldı, adeta şaşırđı.

Hezimete uğrayıp canlarını kurtarabilen Fransız kuvvetlerinden ikiyüz kadarı ne yapacaklarını bilmez bir halde, Akkâ içindeki Büyüyük Camie sığındılar ve ancak gün ağarmıncaya kadar direniş gösterebildiler ve sabahleyin çaresiz teslim oldular.

Bu kadar hırsın ve nefretin hakim olduğı böyle bir atmosferde Türk askeri, cami içinde sarılı kalmış bu Fransız askerini imha edebilirdi. Lakin Türkler, böyle insanlığa yakışmaz vahşice bir hareketi yapmadılar. Bu düşman kâhntılarının teslim oldukları sabah General Smit de oraya gelmişti; halk da toplanmıştı. Esir Fransızlar Amiral Smit'e teslim edildiler.

Büyük zayıat vermiş ve hırpalanmış Napolyon ve kuvvetleri, Mısır'a dönecek gücü ve cesareti kendilerinde bulamayınca, ne olursa olsun, kale'deki Türk askerleri de güçten düşmüşlerdir, tahmin ve ümidiyle olacak, ertesi gün aniden hücumla kalkıştılar. Tesadüf o gün, Rodos Mutasarrıfı (Sancak Beyi) Hasan Bey ile İstanbul'dan gönderilmiş olan bir miktar Nizami Cedit askeri Akkâ'ya gelmiş bulundu. Doğal olarak durum, düşman aleyhine, iyice değişti. Azda

olsa yepyeni silahlarla donatılmış, düzenli bu askerlerin de savunmaya katılmasıyla Zaten yıpranmış olan Napolyon kuvvetlerinin saldırısı kolayca kırıldı, karşı taarruza geçilerek Fransızlar mevzilerine kadar kovalandılar.

Yılgın hale gelen Fransız askerlerinin bundan sonra Akkâ Kalesi'ne hücum edecek durumu kalmamıştı. Muharebede ve başgösteren veba'dan da hayli zayıf vermişlerdi. 21 Mayıs 1799 da ricate (geri çekilmeye) başladılar. Bu çekiliş öyle olmuştu ki, ağır silah ve yüklediklerini terkederek, bir kısmını da gömerek halsiz ve ümitsiz bir halde canlarını zorlukla Hayfa'ya atabildiler.

Artık taarruz sırası Türklere gelmişti. Ertesi sabah erkenden, Cezzar Ahmet Paşa, Kale kapılarını açarak Fransızların takibine koyuldu. Türklere yakalanmak istemeyen Napolyon, Hayfa'da pek fazla duramadı. Ordusunda pek çok hasta ve yaralı vardı. Uydurma tabut şeklinde tezkereler yaptırıp hasta ve yaralılarını omuzlarda taşıtarak götürmeye kalkıştı. Bu maksatla elinde bulunan 300 kadar Müslümanı da bu işte kullandı. Düşe kalkan Yafa'ya vardı. Burada biraz nefes almak için, tahkimat ve dirençler yaptırmaya kalkıştı ve Aris'ten Gazze'den asker getirtip toparlanmaya teşebbüs ettiyse de, Yafa'da da duramayacağını anladı.

Hemen o gece, fazla eşyasını yakarak, Gazze'ye vardı. Türk askerlerinin takibe devam ettiğini duyunca, Gazze'yi de terk ederek Arış'e kaçtı.

Fakat, Arış'e geldiğinde iyice takattan düşüklerini anladı. Adeta bunalım geçirir gibi bir halde ne yapacağını bilemiyordu. Rastgeldikleri Müslüman halkını öldürüyorlardı. Hırslarından, günahsızlardan ve gariplerden öcalıyorlardı. İyice düzenleri bozulmuştu. Veba hastalığı da yakalarına yapışmıştı. Taşıma güçlerinin de kalmadığını anlayan Napolyon ağır hastalara afyon içirttirerek idam ettirdi.

Bu, Napolyon'un, ikinci akılalmaz hareketidir. Birincisi, Yafa'da binlerce esir Müslümana karşı işlemişti. Onları gözetim altında, esir olarak, tutacağına öldürmüştü. İkincisi ise, kendi ulusuna, Fransız evlatlarına karşı yapılmıştı. Şahsi istilacı emelleri uğrunda canlarını tehlikeye soktuğu yaralı, hasta, takattan düşmüş öz milletinden olanların bari son nefeslerinde insanlık gösterip tedavi ve korunmalarını sağlamalı idi. Bu, O'nun vicdan borcu iken, en kolay yolu seçmiş, onlardan kurtulmak için, dünyada bir örneği daha ne görülmüş ne de görülecek bir şekilde, afyon ruhu ile zehirleterek idam ettirmişti.

Napolyon Bonapart'ın yaşamı süresince bir çok seferleri olduğu, o savaşlarda çok zaman

galip geldiği gibi mağlubiyetinin de bulunduğu herkesce bilinmektedir. Sürgüne bile gönderilen Napolyon bir süre sonra tekrar toparlanabilmiş, savaşına devam etmiştir. Bu Napolyon'un, komutanlık bakımından yenilgi kabul etmediğini ve kafasındaki hedeflerine ulaşmadaki azim ve iradesinin çökmediğini ifade eder.

Ama, Cezzar Ahmet Paşa ve O'nun bir avuç kuvveti karşısında durumu hiçde böyle olmamıştı. Akkâ Kalesi önlerinde (Cezzar Ahmet Paşa karşısında) Napolyon'un, kuvvetleriyle birlikte azim ve iradesi ve daha acısı komutanlığı da hezimete uğramıştı, denilebilir.

Bundan sonra, Mısır'da da tutunamayan Napolyon Bonapart, maddi ve manevi her şey'ini, hatta ümitlerini orada gömdü, çekip gitti.

Bazı tarihçiler, Akkâ Müdafaası'nda Napolyon'u : (Demir kafesinin parmaklıklarına atılıp sendeleyerek geri dönen bir arslana...) benzetmektedirler.

Bazıları da, Napolyon'un, Türk Ordusu için : (Elimde yüzbin kişilik bir Türk Ordusu olsa idi dünyayı fethederdim...) dediğini kaydederler [1].

[1] CEZZAR Mustafa, Resimli Tarih Mecmuası, III ncü cilt, Sayı : 35, Kasım 1952.

3. Cezzar Ahmet Paşa'nın Akkâ Müdafaa-sı'ndan Sonraki Yaşamı ve Ölümü :

Napolyonu hezimete uğratan, kaçıran ve bölgeyi terkettiren Cezzar Ahmet Paşa'nın ününü bütün dünya duydu. İstanbul'ca da tebrik ve ayrıca kıymetli hediyelerle taltif olundu.

Önceden kendisine Mısır Seraskerliği verilmiş olduğundan, orasını da kurtarmak görevini almış olduğu anlamında hareketle Bonapart'ı Mısır'a kadar kovalamıştı. Mısır'ın kurtarılması ve bölgenin çekidüzene sokulması içgüdüğü ile kendisini hazırlamıştı. Bu tasarıları arasında iki yüzlü hareket eden, güvenilmez bir adam olan, Emir Beşir'i atarak yerine Emir Yusuf Oğullarını geçirmek de vardı. Bu maksatla, Sayda üzerine, asker de sevk etmişti. Emir Beşir Cebelli şeyhleri toplayarak savunma hazırlıklarına başlamıştı. Her şeyde İngiltere'nin çıkarlarını hesaplayan Amiral Smit, doğal olarak Cezzar Ahmet Paşa gibi çetin bir Osmanlı idarecisi'nin bölgede bulunmasını arzu etmediğinden Emir Beşir'i desteklemeğe başlamıştı. Daha ileri giderek, İstanbula (Hükümete), Emir Beşir'i haklı gösteren özel bir yazı da yazmıştı.

Cezzar Ahmet Paşa, Emir Beşir hakkındaki kararında direndiği sırada Serdar-ı Ekrem Ziya Paşa'nın kuvvetleriyle karadan gelmekte olduğu, duyuldu. Bunun üzerine harekâtını durdurdu ve yapacağı icraatı erteledi.

Serdar-ı Ekrem, Halep civarına geldiğinde, Emir Beşir, özel bir memur ile, Cezzar'ın yaptığı zulümlerden ve haksızlıklardan bahisle kendisinin sadakat ve bağlılığını bildirdi. Ayrıca, Serdar-ı Ekrem kuvvetlerine bol miktarda yiyecek temin etti; Serdar-ı Ekrem'in buğday istegini, Emir Beşir çevreye haberciler göndererek, toplattı ve Şam'a göndererek karşıladı.

Serdar Ekrem, Emir Beşir'i haklı buldu ve O'nun tarafını tuttuktan başka, Şam'a gelir gelmez yazı ile de taltif etti.

Cezzar Ahmet Paşa'yı üzecek olaylar zinciri devam ediyordu. Şam Eyaleti ve yönetimi Azzam Zade Abdullah Paşaya, Mısır Eyaleti Nasuh Paşa'ya verildi. Dahası, Cezzar Paşa'nın emrindeki asker ve mühimmatı, zahire ve teçhizat dahil, herşey'i Ziya Paşa'nın ordusuna devri haberi geldi. Bu isteklerin kesinlikle yerine getirilmesi adeta tenb'ih edildi. Sabır ve tahammül sınırlarını aşan bu durum karşısında Cezzar Ahmet Paşa, bunları yapmadı, adeta yapamadı. Tabiidir ki, Serdar-ı Ekrem Ziya Paşa da buna çok kızdı, Cezzar'ın hakimiyetinde ve idaresindeki yerleri taksim ederek Mısır'a gitti.

Cezzar Ahmet Paşa, ne olursa olsun, o halde valide büyük bir nüfuza sahip idi. Ne varki, bu olup bitenler kendisini çok üzdüğünden, istemiyerek te olsa, bundan sonraki olay ve gelişme-

lerde ilgisizlik gösterdi. Örneğin, Mısır'da Napolyon'la çarpışan Türk kuvvetlerine yardımda bulunmadığı gibi, Serdar-ı Ekrem'in Ordusunda iken kötü hareketinden dolayı Maraş'ta idam hükmü giymiş ve fakat bir fırsatını bulup 'Ak-kâ'ya kaçmış olan Arnavut İsmail Paşayı da ağırladı, iltifat etti ve yanında alıkoydu.

Arnavut İsmail Paşa meselesi her nekadarmagđuriyetten doğan bir yakınlaşma ve tutum olarak mütalaa edilebilirse de, Mısır'da Napolyon'a karşı savaşan Türk kuvvetlerine yardım etmemesi mazur görülemezdi. Cezzar gibi bir kimsenin hislerine mağlup olmaması, vatan ve millet hizmetinde hislerin ve kişisel kırgınlıkların, hele hele devlete karşı kırgınlıkların yeri olmadığı, düşünülmesi gerekirdi.

Cezzar Ahmet Paşa'nın, davranışları, Ziya Paşa'ya çok ağır geldi. Mısır dönüşünde cezalandırılmasını kararlaştırmıştı. Lakin döndüğü sırada buna vakit olmadı, hemen İstanbul'a gitti. Yalnız, ayrılırken, Cezzar'a gözdağı olmak üzere Ebumerk Mehmet Paşa'yı Yafa tarafında bıraktı .

Ziya Paşa Halep hududu dışına çıkar çıkmaz, Cezzar Paşa, kendisini Şam'da gösterip Arnavut İsmail Paşa'yı komutan yaparak bir ordu ile Yafa üzerine gönderdi ve Mehmet Paşa'yı zorlamaya başladı. Neticede o havalıyı

elegeçirdi. Fakat, bu sefer de İsmail Paşa'nın Mehmet Paşa'ya yanıştığını öğrendi ve O'nu zandana attırdı.

Bu güceniklik ve bundan doğan olaylar gerek Cezzar Paşa'yı gerekse hükümeti üç yıl oyaladı. Nihayet 1802 yılında, Hicaz'daki Vehhabi İsyanı'nın tehlikeli bir hal alması üzerine, hükümet Merkezi tarafından (çok ihtiyarlanmış olmasına rağmen) Hicaz Seraskerliği ile Şam Eyaleti'nin yönetimi Cezzar Paşa'ya verildi, Trabluslu Ali Paşa'nın idamı üzerine istemiyerek Mısır'ın ıslahatı ile görevlendirildi.

Böylece, hükümet merkezi ile Cezzar Paşa arasındaki gergin durum ve küskünlük hali, sıkışık bir zamanda, seksenine merdiven dayamış bu tecrübeli ve dirayetli komutandan faydalanma ihtiyacı vesilesiyle ortadan kalkmış oldu.

Cezzar Ahmet Paşa, zeki, cesur bir adamdı. Geceleri kıyafet değiştirerek halk arasında dolaşır, bilgiler, toplar, önlemlerini ona göre alırdı. Bu nedenle, bazıları sihirbazlığına hükmederler, daha cahil olan bazıları da kerametine inanırlardı.

Bu tarihte, Cezzar Ahmet Paşa, hayli ihtiyarlanmış, hastalıklı ve halsiz idi. Nitekim, son seferine, kuvvetlerinin başında gidemedi, komutanlarından Süleyman Paşa'yı göndermeğe mecbur oldu.

Artık Cezzar'ın geride pek az ömrü kalmıştı. Akkâ savunması'ndan beş yıl sonra (23 Nisan 1804 de) veremden hayata gözlerini kapadı [1].

Hükümet merkezi'nin emirlerinin zaman zaman dışına çıkan, dikbaşlı bir vali olarak iz bırakmış Cezzar Ahmet Paşa'nın her çalışan ve didinen gibi bir takım kusurları olabilmiş ise de, muhakkak ki hizmetleri, hatalarından söz edilemeyecek kadar fazladır. Devlet ve milletin en bunalımlı zamanlarında, en çetin görevler için ilk akla gelen ve aranan bu zeki ve dirayetli, dürüst insanın, Yalnız AKKA Savunması, tüm ömrünü süsleyecek bir kahramanlık destanıdır.

[1] CEZZAR Mustafa, Resimli Tarih Mecmuası, III ncü cilt, 35 nci sayı, Kasım 1952.

S E R D A R - I E K R E M
Ö M E R L Ü T F Ü P A Ş A

(1853 - 1856 O S M A N L I - R U S K I R I M
H A R B İ K A H R A M A N I)

RECEIVED 1-11-1971
U.S. OFFICE OF THE
ATTORNEY GENERAL

RECEIVED 1-11-1971
U.S. OFFICE OF THE
ATTORNEY GENERAL

SERDAR-I EKREM ÖMER PAŞA
(1853 - 1856 OSMANLI - RUS KIRIM
HARBİ KAHRAMANI)

1. Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa :

Tarih'in yapraklarını süsleyen Türk komutanlarından birisi de Serdar-ı Ekrem Ömer (Ömer Lütfü) Paşadır. Kırım Harbi'nin hemen öncesinde, Karadeniz'in kuzeyine kara bir bulut gibi çökmüş, Karadeniz'e Balkanlara bir ahtapot gibi kollarını salmış mağrur Çarlık Rusyası'nın kolunu kanadını kıran, Osmanlı Devleti'nin en aşağı 25-30 yıl huzurlu ve başı dik yıllar yaşamasında önemli rolü olan bu komutanı tarih ve Avrupa gayet güzel tanımaktadır.

Bir çok yönleriyle üstün niteliklere sahip Ömer Paşa (Ömer Lütfü Paşa), 1853 - 1856 Osmanlı - Rus Kırım Harbi'nde, Türk, İngiliz, Fransız ve Sardunya (Sardinia) devletleri ve bu devletlerin komutanları yanında kendisini kabul ettirmiş, harbin cereyanı sırasında politik ve askeri başarılı tutumuyla kendisini tanıtmış bir kimsedir. Hayatı sayısız hizmet ve fedakârlıklarla geçmiş bu Türk komutanı'nın tarih ve diğer kitaplarda adı, Serdar-ı Ekrem Ömer Lüt-

fii Paşa (1853 - 1856 Türk-Rus Kırım Harbi Kahramanı) olarak geçmektedir.

Bir kaç devlet, müsterek düşmana (Rusya'ya) karşı birlikte savaşırken izlenecek hareket tarzının hassasiyet ve dikkati gerektirdiği kabul edilmesi lâzım gelen bir gerçektir. İşte böyle bir ortamda Ömer Lütfü Paşa harbin devamı süresinde, ipleri koparacak sürtüşmelere meydan vermeden, Osmanlı Devleti'nin çıkarlarına uygun şekilde Türk kuvvetlerini kullanmış ve müttefiklerin desteğini yanına almış, aynı zamanda gerek şahsına, gerekse devletine saygınlık kazandırmıştır. Çünkü, harplerde, değil yabancı devlet komutanları arasında, aynı devletin komutanları arasında bile uyumsuzlukların olduğu, geçmişte çok görülmüştür.

Bu büyük komutanı tanımak için, kısaca özgeçmişini sunduktan sonra (yalnız kendisi ile ilgili bölümlerine özet olarak değinerek), 1853-1856 Türk-Rus Kırım Savaşı'ndan ve bir de diğer askeri hizmetleri dışında Kızılay'ın kuruluşundan söz etmek kafidir.

a. Serdar'ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa Kimdir ?

Abdülmecit ve Abdülaziz'in padişahlıkları zamanında Başkomutanlıkta bulunmuş, sosyal, politik ve askeri nitelikleriyle tanınmış, gerek

harplerde gerekse ayaklanmaların bastırılmasında büyük yararlıklarıyla ün yapmış Müşür (Maraşal) lerdendir.

1806 tarihinde Hırvatistan'ın Plâski Kasabasında doğmuştur. Avusturya'da Harp Okulu öğrencisi iken 1828 de kaçıp Türkiyeye sığınmış, önce Bosna'ya, sonra İstanbul'a gelmişti. Adı Michel Lattas iken Müslüman olunca kendisine Ömer Lütfü denmiştir. Zamanında, Frenk Ömer Paşa olarak ta söylenir ve tanınırdı.

Abdülmecid'in veliahtlığı sırasında O'na hocalık yapmış, nitelikleri takdir edilerek yüzbaşılıkla Türk Ordusu'na alınmıştı. Sonraları binbaşı yarbay, serasker kapısında mütercim (Çevirmen) olmuş, Albay, liva (Tuğgeneral) rütbelerine kadar yükselmiş ise de 1843 yılında sivil paşa anlamına gelen Miriümera lakabı (Tanımı) ile askerlikten çıkarılmıştı.

Fakat, Ömer Paşa'nın, bir askeri eğitimde önemli bir yanlışlığı düzeltmesi ve bu suretle iyi bir askeri bilgiye sahip olduğu anlaşılması üzerine kendisine padişah Abdülmecit tarafından tekrar askerlik rütbesi verilmiş, bir süre sonra da ferikliğe (Tümgeneralliğe) yükseltilmiştir.

Ferik (Tümgeneral) iken Memleketeyn denilen Eflak ve Boğdan'a gönderilmiş, oralarda-

ki başkaldıranları ezmiş ve muzaffer bir komutan olarak Bükreş'e girmiştir.

1848 de Rumeli Müşürü (Rumeli Mareşalı) oldu. Ondan sonra Arnavutluk ıslahatına ve aynı yıl içinde Kürt Ayaklanması'nın bastırılmasına memur edildi. Bu görevlerinde de tam bir başarı gösterdi [1].

b. Serdar'ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa'nın Görev Anlayışı:

Ömer Paşa, değerli bir komutan, iyi bir idareci olması yanında, âmir ve üstlerine karşı çok nazık ve terbiyeli, devlet hazinesine ve malına titizlik derecesinde sahip ve saygılı idi.

Askeri adaba hakkiyle vakıf olan bu komutan, her hareket ve icraatından komutan ve üstlerini haberdar eder, muhakkak surette onların onaylarını alırdı.

Bu hususta aşağıda sunulacak örnek, Ömer Paşa'nın bu gün dahi geçerli olan askeri bilgi yönünü, Stratejik ve Taktik alandaki değerini vurgulamaktadır. Bu örnekte Ömer Paşa, o tarihte, İçhat Manevrası'nın uygulanmasından ve Dışhat Harekatı'ndan sözetmektedir.

[1] GÖVSA İbrahim Alaattin, Türk Meşhurları Ansiklopedisi, Sayfa: 301, YEDİGÜN Neşriyatı.

Tuna bölgesi'ndeki muharebeler sırasında Devlet Başkanı'na (Padişaha) gayet nazikâne ve ince bir üslupla yazdığı mektubunun nihayetine doğru :

“ Mevsim gereği, bu sıralarda Rusya'nın büyük çapta harekâtı beklenmez ise de, buralarda soğukların şiddetli olması nedeniyle eğer Tuna Nehri donar ve harp fenninin askeri kaideleri gereği Padişah mülkü'nün bu günkü mevkiileri bir dairenin çevresi ve Rusların bulunduğu mevki o dairenin merkezi durumunda olduğundan, sıkışık halde kalan Rusların bütün kuvvetleriyle bir hareketi mümkün olabilir. Bir tarafta girme yapması, veya yarması vukubulur ise o zaman savunmaya muktedir olmak, Rusların bu hareketini önlemek mütalaası ile, Sofya'daki askeri kuvvetlerden, üç piyade redif taburu ile Filibe'de bulunan bir taburun bu tarafa ve Üsküp'te toplanmış olan ihtiyat kuvvet'in de Sofya'ya getirilmesi düşünülmüş ve bu şekilde hareket edilmiştir. Bu hususta yine de emir ve ferman siz Padişah Efendimizindir” demektedir [1].

Devlet Hazinesi'ne saygınlığına gelince; üstlerinden habersiz bir kuruş masraf etmezdi.

[1] Gnkur. Bşk. ATASE, Dolap : 200, Göz : 1, Dos. No : 12, Arşiv No. : 1/1, Klasör No : 4, (A : 1/1, D : 73, F : 21 - 3).

O kadar ki, üstleri ve çevresi, hizmeti karşılığı hakettiği paralarını dahi nerelerde harcanacağını bilirdi. O, parayı, yalnız bir hususta kullanmazdı ve eli açık davranırdı. O da devletin şerefeni yüksek tutmak ve makam haysiyetini korumak gerektiği yerlerde. Çünkü, daima kendi kişiliğine değil, devlet'in görünüş ve gösterişine önem veren bir kimse idi.

Nitekim bu konuda, zamanının seraske-
rine Ömer Paşa'nın yazdığı bir mektup bunu
açıkça kanıtlamaktadır. O mektubunda :

“..... Bildiğiniz, gibi gerektiğinde parayı harcamaktan çekinmemekteyim ve bu yüzden borca bile girmekteyim. Ötedenberi ihtiyaçlarımı Velinimetimiz Padişah Efendimizin verdikleri ile karşılamaktayım. Bu def'ada, zati, seferi ve sair masraflarımı ödeyebilmek için, devlet hazinesi'ne dokunmadan, Bosna memuriyeti'nde hakettiğim ve fakat almadığım, ihtiyaç hasıl olduğunda sarfetmek üzere duran, Askeri Mecelis Debboyu'ndaki paradan, ilişikte takdim kılınan bir yazıya dayanarak 250.000 kuruş aldım.

Bundan başka, dürüst muhasebecimede 50.000 kuruş ödenmesi gerekmiştir ve ödenmiştir. Bu muhasebecim, memuriyet parası dışında, bir kuruş dahi almadan ordu defterdarlığı'na ait bir çok maddelerin devir ve tanzimi

için takatinin üzerinde çalışmış, verilen emri yerine getirmiştir, hizmeti yerine getirirken bir çok masraflar yapmıştır. Sözü edilen para, yapılan bu masrafları karşılamak içindir. Bu suretle toplam 300.000 kuruş alınmıştır.

Zorunlu olarak ve emirlerinize, müsaadelerinize dayanarak böyle bir işlem yapılmıştır. Onayınız hususunda emir ve ferman efendimizdir...." (1).

2. Serdar'ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa, 1853 - 1856 Osmanlı - Rus Kırım Harbi Kahramanı :

Özellikle Türk Ulusu tarafından, Sivastopol Harbi, Kırım Harbi olarak bilinen 1853 - 1856 Osmanlı - Rus Kırım Harbi, Türk, İngiliz, Fransız ve Sardunya devletlerinin Ruslara karşı, birlikte savaştıkları bir harptir. Diğer Avrupa devletleri de, bu savaşta, ya tarafsız kalmışlar, yada Rus sınırında yığınak yapmaya varan tehdit eder bir tutum içerisinde davranarak Osmanlı Devleti'ni desteklemişlerdir.

Bu savaş, bir kere daha göstermiştir ki, devletler arası ilişkilerde çıkarlar söz konusu olduğu zaman, dostluklar düşmanlığa, düşmanlıklar dostluğa kolayca dönebilmektedir. Hem

[1] Gnkur. Bşk. ATASE, A : 101, D : 43, F : 8.

o kadar çabuk dönmektedir ki, zaman ölçüsü bile şaşırtıcı olmaktadır.

Evet, Rus Çarlığı'nın ilerisi için gittikçe büyüyen tehlike halini alan pervasız politika oyunları ve alabildiğine genişleme siyaseti ve hatta saldırganlığı Avrupa devletleri'ni telaşe düşürmüştü, kısa sürede Rusya'ya karşı cephe almalarına neden olmuştur. Bu arada, Rus saldırısının ilk hedefi olan Osmanlı Devleti ile alttan alta görüşmeler başlamıştır. Garantiler verilerek Rus isteklerinin reddi önerilerinde bulunmuşlardır.

İşte, Serdar'ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa, politik ve askeri işbirliği bakımından çok enteresan olan böyle bir savaşta, gerek komutanlığı, gerekse politik tutumu ile devletine cidden faydalı olmuş, değerli bir kimse olarak kendisini kabul ettirmiştir.

a. Kırım Harbi Nasıl Başladı :

Kudüs'te İslam, Hristiyan ve Musevi Dinlerince Kutsal Makamlar vardır. Hatta bunların bazıları hem Müslümanlarca, hem de Hristiyanlarca kutsaldır. Bu Kutsal Makamlar, yalnız Müslümanlarla Hristiyanlar arasında değil, muhtelif Hristiyan mezhepleri arasında bile uyuşmazlık konusu olagelmış ve devamlı olarak Osmanlı Devletini meşgul etmiştir.

Bu müzmin dava siyasal tarihte "MAKAMATI MÜBAREKE MES'ELESİ" adını almıştır.

Asıl uyuşmazlık, Katolik ve Ortadoks mezhepleri ile bu mezheplerin hamileri geçinen Fransa ve Rusya Devletleri arasında olmakla beraber, meselenin Avrupa siyaseti bakımından haiz olduğu önem dolayısıyla, son zamanlarda İngiltere ve Rusya gibi Protestan Devletler de yakından ilgilenmek lüzumunu hissetmiş ve işte bundan dolayı İstanbul'daki İngiltere Elçiliği, 8 Eylül 1845 Pazartesi günü, Kudüs'te bir Protestan Kilisesi yapılması hakkında Padişah'tan bir ferman çıkartılmasına muvaffak olmuştur.

1853 tarihine kadar, tam 219 sene, iki mezhep (Katolik ve Ortadoks Mezhepleri) arasında devamlı bir mücadele cereyan etmiş, her ikisi de bir takım fermanlara dayandırılmıştı.

Kırım Harbi öncesinde, meselenin büyük bir bunalım şeklinde alevlenmesine iki tuhaf sebep gösterilir :

Bunlardan birincisi, Katoliklerin Beyt-Lâhm Mağarası'nda (Hazreti İsa'nın doğduğu mağarada) yeni bir dolap yapılmasına müsaade almış olmaları, ikincisi de, sonradan Serdar'ı Ekrem olan Ömer Lütfü Paşa'nın Karadağlı-

lara karşı sevkedildiği bir tedip hareketinden, Katolik Avusturya Elçisi'nin aracılığı ile döndürülmüş olmasıdır.

Ortodoks Kilisesi'nin, yani Doğu Hristiyanlığı'nın en büyük hamisi geçinen Çar Nicolas 1. Katolikliğin işte bu iki muvaffakiyetine tahammül edemediği için, Kaynarca, Bükreş ve Edirne Antlaşmaları'nın kendisine temin ettiğini iddiaya kalkıştığı hukuka dayanarak Makamat'ı Mübareke Meslesi'nin bir an evvel hallini istemek üzere Bahriye Nazırı (Deniz Bakanı), Baltık Donanması Komutanı ve Finlandiya Genel Valisi Amiral Prens Mençikof'u fevkalade elçilik payesiyle İstanbul'a göndermiş idi. Kötü davranışlarında, efendisinden cesaret alan bu meşhur Mençikof, büyük bir tantana ve debdebe ile Osmanlı Hükümet merkezi'ne gelmişti.

Mençikof davranışlarıyla kısa zamanda, diplomatik ve hiyerarşik kurallara, kasıtlı olarak, riayet etmemekle tanındı.

Örneğin, sadrazamı, aklınca, küçük gördüğünü, hiçe saydığını ifade etmek için, gündelik elbisesi ile ziyaret etmiş, kendisini makamında bekleyen Dışişleri Bakanı'na hiç uğramadan çıkıp gitmiştir. Bu yüzden Dışişleri Bakanı istifa etmiş, yerine Rifat Paşa Dışişleri Bakanlığı'na getirilmiştir.

Rusya İmparatoru gibi Fransa İmparatoru da Makamat'ı Mübareke ile meşgul olmaya başlamıştı ve makamların katoliklere verilmesini (o tarihte Ortodokslarda idi) istemiş, pek doğal olarak Ruslar da uluorta itiraz etmişlerdi.

Bu durum karşısında, İstanbul Hükümeti, bir kurulda, bütün o zamana kadarki fermanları gözden geçirterek, konuyu incelemiş, Katoliklerle Ortodoksların paylaşamadıkları hizmetlerin Müslümanlar tarafından yapılmasına karar verilmiş ve bu karar taraflara derhal bildirilmişti.

Meselenin diğer önemli bir noktası da, Çar Nikola'nın bu sırada, Petersburg'taki bir toplantıda İngiltere Elçisi Hamilton Seymour, "Hasta Adam" diye bahsettiği Osmanlı Devleti'nin topraklarını Rusya ile İngiltere arasında taksimini teklif etmek suretiyle, asıl maksadını açığa vürması, bu vesile ile dini siyasete alet etmiş olmada hiç bir sakınca görmemesidir.

Böyle bir tutum içinde olan Çar'ın temsilcisi, Prens Mençikof, kendisine verilen fevkalade yetkilerden de cesaret alarak, üstüste dayadığı notalarla, Türk büyükleri aleyhine siyasal terbiye ve geleneklere aykırı bir dil kullanmakta, özellikle, çok çirkin hareketleri, sert ve kaba muameleleri ile Avrupa diplomatlarını bile hayrette bırakmakta idi.

Bütün bunlara rağmen, isteklerinin hiç birisi yerine getirilmeyip fevkalade elçilik vazifesi başarısızlıkla neticelenince fena halde sinirlenen Mençikof, 18 Mayıs 1853 Çarşamba günü, görevinin son bulduğunu söyleyerek Türkiye ile Rusya arasındaki siyasal ilişkilere nihayet vermiş, 21 Mayıs 1853 günü İstanbul Rus Elçiliği Hey'eti'ni de beraberine alarak gemisine binip gitmiştir.

Nikola I. Mençikof'un başarısızlığını, padişah'ın kendisine vurduğu bir şamar şeklinde tavsif etmiştir.

Prens Mençikof'un dönüşü günü, Rusya Dışişleri Bakanlığı, Osmanlı Devleti'ne yeni bir nota vererek ultimatomun kabulüne kadar memleketeyn'in (Eflâk ve Buğdan'ın) işgal edileceğini bildirdi. 11 Haziran tarihinde de Rus Elçilik'leri'ne : Memleketeyn'in işgali Türkiye'ye karşı bir harp ilanı demek olmayıp, Babıali'nin Ortodoks Mezhebi hakkında vermek istemediği manevi teminat yerine maddi teminattır..." gibi tuhaf ve manası olmayan bir beyanda bulundu.

Ötedenberi Katolikliğin müdafii olan Fransa, Mençikof'un bütün faaliyetlerini yakından izlemekte idi. Ayrıca, o sırada Napolyon, Avrupa siyasetinde, parlak bir rol oynamak arzusunda-
dadır.

İngiltere ise, Protestanlıktan ziyade Rus genişlemesinin ve özellikle Boğazlar Meselesinin, Hint Yolu bakımından, haiz olduğu büyük önem üzerinde durmaktadır.

Prens Mençikof, İstanbul görüşmelerinin bu iki devletten gizli tutulmasını ısrarla istemesine rağmen Türk Hükümeti, İngiliz ve Fransız Elçiliklerini muntazaman haberdar etmiş, yukarıda da söz konusu edildiği gibi, bu iki devlet ile Saltanat arasında görüşmeler sürdürülmüş, anlaşmaya bile varılmıştı. Bunun sonucu, ihtiyati bir önlem olarak, bu iki devlet temsilcileri, donanmalarının Çanakkale civarına gelmesine müsaade edilmesini Türk Hükümeti'ne teklif etmişlerdi.

Ayrıca elçiler, Türk Hükümeti'ni, metin davranmaya teşvik ettikleri gibi, kendi hükümetlerine de, azimli hareket tavsiyelerinde bulunmuşlardı.

(Evvvelce imzalanılmış Boğazlar Mukavelesi gereğince Çanakkale Boğazı bütün yabancı harp gemilerine barış zamanlarında kapalı bulundurulduğundan, İngiliz ve Fransız Donanmaları boğaz dışında hazır beklemişlerdir. Hükümetleri elçilerine, gerektiğinde ve Osmanlı Devleti lüzum gösterdiğinde donanmaları İstanbul'a davet yetkisi verildi.)

Rus Dışişleri Bakanlığı'nın bütün tevillerine rağmen, Rus Ordusu'nun, Prut Nehri'ni geçmesi, 3 Temmuz'da Memleketeyn'i işgali, Rusya'nın fiilen harbe başlaması demektir. Osmanlı Devleti bu Rus hareketi'ni derhal protesto etti. Rusya'nın tutumunda bir değişiklik olmayınca ve diplomatik yollarla işin hal olamayacağı anlaşılmaması üzerine 4 Ekim 1853 günü Rusya'ya resmen harp ilan edildi.

b. Ömer Lütfü Paşa Tuna Cephesinde :

Harp ilanı sırasında (4 Ekim 1853) Ömer Lütfü Paşa Müşir (Mareşal) rütbesiyle Rumeli Komutanı'dır. Hükümetinden aldığı emir üzerine, 14 Ekim 1853 tarihinde, Rus Komutanı General Gorçakof'a bir ultimatom göndererek, Eflâk ile Buğdan'ın 15 gün içerisinde boşaltılmasını istemektedir. Rus komutanı, bu haklı isteği, 17 Ekim günü verdiği cevapla, reddedince "Kırım Harbi" ismiyle anılan büyük ve uzun savaş başlamış bulunmaktadır.

Tuna boyundaki Rus Kuvvetleri 150.000 civarındadır. Buradaki Ömer Paşa'nın kuvveti ise 40.000 kişi ile Armistrong toplarından kurulu iki bataryadan ibarettir.

Ruslara karşı ilk ateş, 23 Ekim 1853 de, açıldı. Kalas'a doğru giden iki Rus vapurunun asker yüklü olarak çektiği sekiz dubadan mü-

rekkep Tuna Filosu'na Türk bataryası'ndan açılan ateşle Tuna Cephesi'nde muharebe başladı. İki duba battı, diğer dubalarla iki vapur hasara uğrayıp karaya oturdu, 300 kadar da Rus askeri öldü.

Bu sırada Rus Ordusu, özellikle Küçük Ef-lâk'da yığınak yapmakta idi. Bundan maksat, Vidin'i zaptetmek suretiyle Niş - Sofya - İstanbul şosesine hakim olmak, Balkanları çevirmek, Sırplarla Makedonya Rumlarını ayaklandırarak, Türk topraklarına çeteler saldırtmakta olan Yunan Hükümeti ile birlikte İstanbul'a yürümek idi.

İstihbarata çok önem veren Müşir (Mareşal) Ömer Lütfü Paşa, bu Rus Planı'nı zamanında haber aldı ve değerlendirdi. Gereken karşı planını da yaptı. Vidin'in tam karşısında ve Tuna üzerinde bulunan Kalafat'a 27 Ekim günü asker geçirerek orayı işgal etti ve derhal tahkimata ve tabyalar inşasına başlattı. Bir taraftan da aynı tahkim faaliyeti Vidin'de aynı süratle yürütüldü. Fakat, ne kadar süratle olursa olsun, tahkimatın tamamlanması için, zamana ihtiyaç vardı. Bunun için de çare düşmanı yalıtmaktı.

Vakit kazanmak için, düşmanı aldatmayı planlayan Ömer Paşa, bir taraftan da Rusçuk'ta Yerköy'e, özellikle, Tortokal'dan Olteniça'ya

asker geçirdi. Bükreş'in güneydoğusuna tesadüf eden Olteniça'nın işgali üzerine Ruslar, Osmanlı Harekâtını Bükreş'e yönelik zannederek Vidin istikametindeki kuvvetlerini Olteniça'ya çekip Türk Mevzileri'ne taarruz ettiler. İşte bu sayede Kalafat ve Vidin tahkimatı tamamlandı ve bu hayati noktalar düşman eline geçemiycek hale getirildi (Kroki : 2).

(1) Tuna Cephesinde İlk Türk Zaferi (Olteniça Başarısı) :

Tutrakan'ın karşısında bulunan Olteniça'ya asker geçirilmesi 3 Kasım 1853 Perşembe gününe rastlar. Bir gün evvel Tutrakan önündeki Tuna Adası işgali ve tahkim edilmiş, ilk iki gün çeşitli çarpışmalarla geçmiş ve nihayet 5 Kasım 1853 günü General Dannenberg komutasında 22 tabur piyade, üç alay süvari ile saldıran Ruslar beş saat muharebe ettikten sonra müthiş bir bozguna uğrayarak 1200 ölü bırakarak kaçmışlardı. Başkomutan Ömer Paşa, bu harekâtı, Tutrakan'dan idare etmişti. Olteniça başarısı Tuna boyundaki ilk Türk zaferi sayılır.

Bu zafer kazanıldıktan ve tahkimatı da süratle tamamlandıktan sonra, düşmanı yamılarak zaman kazanmak maksadıyla karşı yakaya (Yerköye ve Olteniça'ya) geçirilen kuvvetler geri, asıl mevzilerine, alındı.

Rumeli Cephesi'nde, daha başlangıçta, başarılı savaşlar verilirken, ne yazık ki Anadoludan iyi haberler gelmiyordu. Örneğin, Abdülkerim Abdi Paşaların komuta ettikleri Türk kuvvetleri, General Mouravieff'in Ordusuna yenilmişlerdi.

Buna bir de Sinop Baskını eklenmiş, 12 gemiden oluşan Patrona Osman Paşa Filosu tamamen tahribe uğramış, 4000 kişilik mürettebatının yarısından çoğu şehit olmuştu. Bu baskın sırasında, Sinop şehrinin yarısı (2500 ev) yanmış, limanda bulunan altı Türk ticaret gemisi ile bir İngiliz ticaret gemisi batmıştı.

Daha büyük kuvvetlerin bulunduğu Doğu Anadolu Cephesi'nde başarısızlıklar devam etmekte idi. 1 Aralık 1853 günkü Baş - Gedikler Muharebesi de kaybedilmişti. Türk Ordusu'nun uğradığı başarısızlık Erzurum ve Kars'a çekilme ile neticelenmişti. ve Kars şehri Rus Kuvvetleri tarafından sarılmıştı.

Türkler aleyhine olan bu gelişmeler üzerine, Çanakkale'den geçmiş, İstanbul Boğazı'nda beklemekte bulunan İngiliz ve Fransız gemileri 3 Ocak 1854 günü Karadeniz'e açılmışlar, Rusların Karadeniz'deki hakimiyetine son vermişlerdi.

(2) Çetana Zaferi ve Ömer Paşa'ya Serdar-ı Ekrem Unvanının Verilmesi :

Sinop'ta, Doğu Cephesi'nde baskınlara ve yenilgilere uğranılırken, Rumeli Cephesi'nde, Ömer Lütfü Paşa'nın komutanları Ruslara karşı İkinci Zaferi (Çetana zaferi'ni) kazanıyorlardı. Ruslar, Kalafat civarına 32.000 piyade, Dört alay süvari, 52 top yığmışlar, Çetana'ya beş gün içerisinde bir kaç defa taarruz etmişlerse de kendilerinin üçte biri kadar Türk kuvvetleri tarafından püskürtüldüler, bozguna uğradılar, büyük zayıat verdiler.

Rusların uğradıkları bu ikinci mağlubiyet üzerine Rus Başkomutanı Gorçakof azledildi. Çar Nikolai'de düştükleri bu durumdan hem üzüntü duymuş, hem de mahcup olmuştur.

Bu zafer üzerine, Padişah Sultan Mecit, Ömer Paşa'ya, Serdar-ı Ekrem unvanını tevcih etti.

(3) Ruslar'ın Sinop Baskını, İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı Devleti İle İttifak Sözleşmesi İmzalaması :

Rusların Sinop baskını, Karadeniz'deki üstünlükleri, İngiltere ve Fransa'yı rahatsız etmiş, kamuoyları ve basınları ayağa kalkmıştı. Nihayet 12 Mart 1854 günü, İngiliz ve Fransızlar,

Türkiye ile anlaşma imzalamışlar ve 27 Mart günü de Rusya'ya harp ilan etmişlerdi. Ay sonundan itibaren de müttefik kuvvetleri Gelibolu'ya gelmeye başlamışlardı.

(4) Türkler'in Kalafat'ı ve Karayova'yı Zaptı :

Bütün bunlar olurken, Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa, Vidin'in karşısında ve Tuna Nehri üzerinde bulunan Kalafat'ı zapt, işgal ve tahkim etti. Bunun üzerine Rusların yeni bir plan uygulamakla meşgul oldukları öğrenildi. Yeni Planını uygulamak maksadiyle, Küçük Eflâk'daki kuvvetlerini Dobruca Cephesine çekmek isteyen düşman bu hareketini gizlemek için 17 Nisan günü Kalafat üzerine bir taarruzda bulundu. Bu taarruzları büyük zayıat verdirilerek püskürtüldü, çekilişleri adeta bozguna dönüştürüldü. Bu bozgun üzerine Rusların, 21 Nisan Cuma gününden itibaren Küçük Eflâk'ın tahliyesine başladıkları öğrenildi. Türk Ordusu, Rusların bu hareketini, adım adım takip etti, taciz hareketleriyle bu Rus Planı'nı da altüst etti ve nihayet 10 Mayıs Çarşamba günü Küçük Eflâk'ın merkezi Karayova'yı da zaptetti.

Türk Orduları'nın Tuna boyundaki zaferleri birbirini izlemektedir. İstanbul bayram etmektedir. Bu defa da Silistre Zaferi yayılmaktadır. Evet, destanlaşan Silistre Müdafası Türk Tari-

hinin sayfalarını süslerken, Dünya devletleri karşısında Türk Ulusu'nun başını dik ve itibarını yüksek kılmaktadır.

(5) Silistre Müdafaası :

Düşman, Nisan 1854 sonlarından itibaren muhasara hazırlıklarına başlamıştı. İlk önce şehrin karşısındaki Tuna Adası'nı işgal etti. 15 - 20 gün içinde, çeşitli çarpışmalara rağmen, Tuna üzerindeki köprülerini kurdu. Nihayet 15 Mayıs günü, sol ve sağ sahilden şehir kuşatıldı, bu kuşatma 18 Mayıs Perşembe günü Silistre'nin her taraftan kuşatılması halini aldı. Mareşal Paskiyeviç'in idare ettiği muhasara (Kuşatma) ordusu 80.000 kişilikti. Top mevcudu 130 kadardı. Buna karşılık Musa Paşa'nın komutasındaki sarılmış Türk kuvveti 10.000 dir.

9 Haziran günü taarruzda, Rus Ordusu Komutanı'nın kalçasına isabet eden bir türk güllesıyla ağır yaralandığı, iki gün sonra geriye nakledildiği, oradan da Rusya'ya götürüldüğü öğrenildi.

Bu olay üzerine Rus kuvvetleri'nin başına tekrar Çetana'daki mağlubiyetleri üzerine değiştirdikleri Gorçakof getirilmişti (söylentilere göre, çar bu Olayı, uğursuzluk olarak saymıştı).

Düşmanın, 17 Haziran günü, Silistre'nin Mecidiye, Yanya, Arap Tabyalarına karşı hazırladığı lağımları ateşlediği sırada, şiddetli bir huruç (çıkış) hareketi yapan Türk Müdafileri, dört muhtelif yerden hücumu geçerek kuşatmayı param parça ettiler, Rusları en geri hatlarına kadar püskürttüler.

Bu muhteşem deyimine layık Türk Taarruzu esnasında Başkomutan General Gorçakof da Paskiyevic gibi yaralanmış, İstihkâm Komutanı Childer öldürülmüş, General Luders de yaralanarak muharebe dışı olmuştu. Muharebe sonunda Ruslar, 1000 ölü, 2000 yaralı vermişlerdi. Türk şehit ve yaralı toplamı 900 idi.

İnsan zayıyatı dışında, Ruslardan, bir çok bayrak ve top ele geçirildi. Bir avuç Türk kahramanının karşısında aciz duruma düşen 80.000 kişilik Rus Ordusu'nun moralinin çöktüğü, sonuçtan ümitsizliğe düştükleri, Çar'ın direnme emrini bile dinlemeyecek duruma gelip Silistre Kuşatması'nı kaldırmaya bile karar verildiği söylentileri, dolasmaya başladı.

Nihayet, 15 Haziran 1854 günü, Türk kuvvetleri şiddetli bir huruç (çıkış) harekâtı daha yaptı, Bu muharebeden sonra Rus Genelkurmayı'nın kesin kararını verdiği görüldü, 10.000 kişilik bir artçı bırakılarak Silistre'nin 90 kilomet-

re kuzeydoğusu'na, Rassova Kasabası bölgesine çekildiler. Düşmanın Tuna Filosu da Kalas'a gitti.

Silistre Muhasarası (Kuşatması), Rus Ordu-su'na, 15.000 ölü ile 20.000 den fazla yaralıya, dokuz generalin ölümüne, üç generalin muharebe dışı kalacak şekilde yaralanmasına maloldu.

Silistre Müdafii Musa Hulûsi Paşa, muhasaranın sonlarına doğru bir gün namaz kılmak için abdest alırken, bir gülle isabetiyle şehit oldu. Şehadetinden üç gün evvel kendisine müşürlük (Mareşallık) rütbesi gelmişti. Bu yükselişi kendisine bildirildiğinde :

— Rütbei şahadeti tercih ederdim; dediği söylenir.

Kahraman Komutan üç gün sonra şehit olunca, padişah'ın rütbesinden sonra, adeta özele beklediği, Allah'ın şehitlik rütbesine de erişmişti.

41 gün süren Silistre Çarpışmaları, 26 Haziran Pazartesi gününden itibaren, Rusların Eflâk topraklarını terkederek boşaltmasıyla, sonuçlandı ve Türkler yüzyıllardanberi hakim oldukları bu beyliği derhal isgale başladılar.

Rusların, bu harpte, İstanbul üzerine yürümek için, tertip ettikleri iki plan'dan ikincisi de bu suretle akamete uğradı.

(6) Yerköy Zaferi :

Fakat, ne olursa olsun, Çar Nikola I. Tuna bölgesinde düştükleri bu durumu bir türlü hazmedemiyordu. Eflâk topraklarının tahliyesinden de çok müteessir olmuştu. Petersburg'tan General Gorçakof'a bir emir göndererek Eflâk'ın tekrar işgalini istedi. 30.000 kişilik bir Rus kuvveti Bükreş, Olteniça ve diğer bazı yerleri yeniden işgal etti.

Bu durum karşısında, 8 Temmuz sabahı, Türk Ordusu'ndan Rusçuk civarındaki Kama Adası ile Yerköy üzerine iki tümen sevk edildi. Ruslar, iki bölgede, bütün kuvvetlerini kullanmalarına rağmen, başarısızlığa uğradılar. Moralleri tamamiyle bozulmuş olmalı ki acı bir mağlubiyeti kabul ettiler. Adeta kaderlerine boyun eğdiler.

Bu çarpışmalarda da, iki generalleri ile birlikte 6.000 Rus askeri öldü.

İşte bunun üzerine, düşman ordusu, Tuna'daki gemileriyle Yerköy'deki depolarını yakarak Buğdan'a çekilmeye mecbur kalmış ve Türk Ordusu Eflâk'ı tekrar işgale muvaffak olmuştu.

Buraya kadar (yani, 4 Ekim 1853 Salı günü Rusya'ya harp ilanı ile başlayan 9 ay 19 günlük süre) Tuna boyundaki savaşlar, Osmanlı - Rus Harbi'nin 1 nci safhası'dır, denilebilir.

Görülüyor ki, Türk Ordusu'nun şimdiye kadarki hareketlerine İngilizler ve Fransızlar iştirak etmemişlerdir. Temmuz 1854 başlarında Fransız ve İngiliz askerleri Varna'ya gelmişlerse de onlara yapacak iş kalmamıştı. Varna'ya inen müttefik kuvvetleri, toplam olarak, 40.000 Fransız, 15.000 İngiliz'den ibaretti.

Müttefiklerin Varna'da toplanan Harp Meclisi, genel durumu gözden geçirdikten sonra, harbi Rus topraklarına intikal ettirmeyi uygun buldu ve Kırım Seferi'ne karar verdi.

Varna'da bu kararlar alınadursun, Türk Ordusu Tuna boylarında Rusları kovalamaya devam etmektedir. 6 Ağustos 1854 günü, Bükreş Ruslardan kurtarılmıştır. 14 Ekim pazartesi günü, şehrin büyük Kilisesinde, Rus bayrağı yerine Türk bayrağı tekrardan dalgalanmaya başlayınca, Rus zulmünden canları yanmış olan Bükreşliler, Allaha şükretmek için, kilisede ayin yapmaktadırlar. Bu olay bütün dünyada heyecan ve ibretle dolu yankılar bırakarak izlenmektedir.

c. Ömer Lütfü Paşa Kırım Cephesinde :

Kırım yarımadası'na ilk çıkarma 14 Eylül 1854 günü oldu. Dört gün süren çıkarma hareketi Alma Nehri'nin ağzı ile Eupatoria (Gözleve) Kasabası arasındaki bölgeye yapıldı. Çıkan kuvvet 24.250 kişilik dört Fransız, 22.000 kişi-

lik dört İngiliz ve 7.000 kişilik Rüstem Paşa komutasındaki Türk tümeni olmak üzere Toplam: 53.250 idi. Türk askeri az idi ise de en muntazam, tecrübeli ve seçme erlerden oluşuyordu. Yukarıda görüldüğü üzere, Türk ordusu henüz Tuna boylarındaki muharebelerin sonunu almakla meşguldü. Sonradan takviye küt'aları gönderildikten başka Tuna Ordusu ile Serdar-ı Ekrem Ömer Papa da Kırım kuvvetlerine katıldı. Çıkarmanın yapıldığı bölgeye çok yakın mesafede 35 - 40.000 kişilik bir Rus Ordusu vardı. Bu ordunun başında meşhur Prens Mençikof bulunuyordu. Kendisinden emin olan mağrur prens hiç bir harekette bulunmamış, çıkarmaya engel olacağı yerde müttefiklerin taarruzunu beklemiştir. Altı gün sonra bu gafletinin ve hatasının cezasını çekecektir ve çekmiştir.

Müttefikler, 20 Eylül 1854 günü, Alma'da Mençikof kuvvetlerine taarruz ettiler, 6 - 7.000 ölü verdirerek ve 600 esir alarak Rus kuvvetlerini geriye attılar. Mençikof kuvvetlerinin çekilişi öyle oldu ki, bir çok ağırlıklarını ve silahlarını bırakarak muharebe meydanını terkettiler. Bu zaferin sonunda Müttefik Kuvvetleri Alma Nehri'nin güneyine iyice yerleşti.

Bu ilk zaferi Balaklava Başarısı ve İnkerman Zaferi izledi.

Fakat, Kırım'a asker çıkarılmasından bu tarihe kadar geçen dört ay 20 gün içinde muhare-

belir ve bulaşıcı hastalıklar nedeniyle, Müttefik Kuvvetlerin de zayıfatı küçümsemezdi. Arada gelen takviyelere rağmen Kırımdaki mevcutlarda önemli düşüş olmuştı. Örneğin, İngiliz Kıt'aları'nın mevcudunun 11.000 ne kadar indiği raporlarda yer almıştı.

(1) Serdar'ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa'nın Kırım'a Gelişi :

En nihayet İngilizler Türk Hükümeti'ni sıkıştırmaya, Kırım'a daha fazla Türk askeri gönderilmesini zorlamaya başlamışlardı. Hatta İstanbul'da bir de sözleşme imzalamışlar, en azından 20.000 kişinin İngilizler emrine verilmesini sağlamışlardı. Bunların elbiseleri ve aylıkları İngiltere tarafından verilecekti. Garip bir anlaşma olmasına rağmen, tehlike Türkiye'ye yöneliktir; korunacak Türkiye'dir, düşüncesi hakimdir. Bu vesile ile Türk askeri harcamaları, harbin sonuna kadar, kısmende olsa hafiflemiş olacağı nedeniyle kabul edilmesi, o zaman için, pek te sakıncalı görülmemişti (Kroki : 3, 4, 5, 6).

İşte müttefikler arası görüşmelerden meydana gelen bu durum üzerine, Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa, Tuna boylarındaki askeri ile, 17 Şubat 1855 tarihinden bir kaç gün evvel, Kırım'a geçmiş ve Gözleve'yi tahkime başlamıştı.

(2) Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa'nın Eupatoria (Gözleve) Zaferi :

Gözleve'yi tahkim eden Türklerin burada tutunmasına mani olmak isteyen Ruslar, 17 Şubat 1855 Cumartesi günü, sabah erkenden 80 sahra topuyla desteklenen 25.400 kişilik bir kuvvetle taarruza geçtiler. Arka arkaya birkaç defa takviye alarak taarruzlarını tekrarladılar. Fakat, Türk askerinin dört saat süren süngü hücumuna dayanamayarak perişan bir halde kaçmaya mecbur oldular. Muharebe meydanında yığınlarla ölü ve yaralı bırakmışlardı. Bu Gözleve Zaferi'nin, Kırım Yarımadası Muharebeleri'nin kaderinde önemli etki yaptığı inkâr kabul etmez bir gerçektir.

Bu muharebenin diğer bir özelliği de; Petersburg'ta yankılarının büyük olması hasta duruma düşen Çar Nikola'nın intiharı, belli başlı Rus komutanı, mağrur Prens Mençikof'un azline neden olmasıdır.

(3) Çar Nicolas'ın intiharı :

İnsan haklarının en zalim düşmanı, mutlak idarenin en korkunç timsali, Türklükle Müslümanlığın en amansız cellâdı Birinci Nicolas yıllardanberi "HASTA ADAM" adını taktığı ve ölümünü istediği Türkiyeyi, İngiltere ile paylaşmak, planın ilk uygulamasında İstanbul'u ser-

best şehir haline getirmek için var gücüyle uğraştı. Kuvvetliliğine güvenerek açtığı bu savaşta orduları bozgundan bozguna uğradıkça, hele bu son yenilgi üzerine çok üzüldü. Gelen acı haberlere tahammül edemeyecek hale düştü. Şaşkın, dengesiz, sonuç vermeyen çırpınışlarla hastalandı. Nihayet kendisini korumakla görevli özel hekiminden aldığı zehiri içerek intihar etti (2 Mart 1855).

Nikola I., kanlı mirasına, büyük oğlu, Aleksandr II., kondu ve Çar oldu [1].

Bu çar da, yüksekten atıp-tutarak ve Büyük Petro'nun izini takip edeceğinden sözederken tahatta çıkmış ise de, pek az sonra mağlubiyeti kabul etmekten başka çare bulamadığı görülecektir.

(4) Sardunya'nın İttifaka Katılması (Sardinia) :

Bu olaydan üç gün sonra, 15 Mart 1855 günü, Osmanlı - Sardunya İttifakı imzalandı. 10 Mayıs tarihinde de Sardunya Krallığı'nın gönderdiği İtalyan askerleri Balaklava'ya gelmeye başladılar.

[1] İsmail Hakkı DANIŞMEND, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, Cilt : 4 Sayfa : 164, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1955.

(5) Sivastopol'un Teslimi :

4 Eylül 1855 günü toplanan Müttefik Kuvvetler Komutanları, uzun tartışmalardan sonra, Sivastopol'a genel bir taarruza karar verdiler. En ince ayrıntılarına kadar planlanan bu hücum 8 Eylül 1855 günü öğle üzeri yapıldı. Bombardüman çok şiddetli oldu. Üç gün süren topçu ateşine Rus Başkomutanı Gorçakof'un (Cehenem Ateşi) deyimini kullandığı söylenir. Nihayet taarruzun daha ilk gününde en kuvvetli Malakof İstihkâmı müttefiklerin eline geçince Rus direnişi çöktü. Rus Başkomutanı, artık müdafasına imkân kalmayan Sivastopol'un derhal boşaltılmasına karar verdi ve hemen bu kararı uygulamaya koydu. Çekilme esnasında Ruslar, mevcut tahkimatı havaya uçuruyorlar ve şehri ateşe vererek büyük yangınlar çıkarıyorlardı. Bu tahrip ve yangınlar o kadar dehşetli idi ki, Müttefik Kuvvetler, kaçan Rus Kuvvetlerini takip etme imkânı bulamamışlar, hatta bir süre şehre bile girememişlerdi. Yangınların söndürülmesi ve sokakların temizlenmesi bir kaç gün aldı ve şehrin tam işgali ancak dört gün sonra (12 Eylül 1855 günü) gerçekleşebildi.

(6) Yabancı Gözüyle Serdar-ı Ekrem Omer Lütfü Paşa ve Kırımdaki Türk Askerleri :

— İngiltere'nin İstanbul Büyük Elçisi Lord Stratford, eşine yazdığı 16 Nisan 1854 tarihli

mektubunda, Ömer Paşa'dan şöyle bahsetmektedir : (..... Bazı çatalı meselelerle karşı karşıyayız. Birkere Ömer Paşa'yı yola getirmek gerek; azkaldı Tuna'yı geçiyordu.....).

— 1855 yılı Nisan ve Mayıs aylarında Eupotoria bölgesinde Ömer Paşa'nın komutasındaki Türk Kuvvetleri vardı. O tarihte Kırım Yarımadası'nı gezmekte olan İngiltere'nin İstanbul Elçisi'nin Eşi orada gördüğü Türk birliklerini anlatırken, notlarında şöyle demektedir. :

(..... Eupotoria mevkii o zaman Ömer Paşa'nın komutasındaki Türk birlikleri'nin elinde idi. Karaya çıktığımızda paşa bizi karşıladı. Tören-de yer alan herkes yaldızlı üniformalar içinde idi. Bütün bu gösterişli görüntü karşısında üstümdeki gelişigüzel elbiselerden utanmadım desem yalan olur. Az sonra tören birliğinin karşısından şapkam elimde geçme zorunda kaldığım zaman huzursuzluğum bir kat daha arttı.

Birlikler şehrin çevresindeki surlar boyunca yerleştirilmişti ve bu durumda düşman mermilerinin etki alanı içinde kalıyorlardı. Düşman mermileri ne kadar yakınlarına düşerse düşsün ne yere kapanmaya, ne de saklanmaya kalkışmadıklarını gördüm.....

Anladım ki Türkler, Allaha güvenir bir millet olarak, belki de normal içgüdülerin dışına

çıkmiş, insandan ya ayrı, yada üstün bir özellik kazanmış olacaklar.....

Eupatoria'yı harbin sonuna kadar ellerinde bulundurdular.....)

— Lord Startfort 1853 yılında, hükümetine verdiği raporda, Ömer Paşa hakkında :

(20 Ekim 1853'te Ömer Paşa Rumeli kuvvetleri'nin başında Başkomutandır. Avrupa kendisini tanımaktadır. Yani Ömer Paşa kendini Avrupa'ya kabul ettirmiştir...) demektedir [1].

d. Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa'nın Kars'ı Kurtarmaya Gidişi:

1853 - 1856 Osmanlı - Rus Kırım Harbi'nin en önemli özelliklerinden biri de, Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa komutasındaki Tuna Ordusu'nun, o cephedeki devamlı zaferlerine mukabil, Anadolu Cephesi'ndeki Harekât'ın çok aksak ve başarısız geçmesi idi.

Harbin başlangıcında Batum civarındaki Şekvetil (Saint - Nicolas) Kalesi zaptedilmiş, ise de, bu ilk başarıyı Gümrü, Ahıska yenilgileriyle Baş - Gedikler bozgunu takip etmiş idi. felaketler, Türk Ordusu'nu, Arpaçay'ın berisine ve nihayet Erzurum ve Kars taraflarına çekilmek

[1] Lord Stratford'un Türkiye Hatıraları, Çeviren Can YÜCEL, sayfa : 209, 223, 224 - 246, Türk Tarih Kurumu Matbaası, Ankara, 1959.

mecburiyetinde bırakmıştı. Bir süre sonra Doğu Beyazıt de düşmüş ve Kars kuşatılma tehlikesine uğramıştı. Nitekim, 29 Eylül 1855 tarihinde, Kars Şehri ile tahkimatı iki ay 16 gündenberi muhasara altında idi. Kars'ta, 15.000 kişilik Türk Kuvveti, 40.000 kişilik Rus Ordusu'na karşı direnmekte idi. Rus Ordusu, devamlı olarak takviye edilmekte, saldırılarını tekrarlamakta ve şiddetlendirmekte iken, Kars'ta mahsur bulunan bir avuç Türk Kuvveti, başta yiyecek olmak üzere, bir çok mahrumiyetler içerisinde savunuyorlardı. Hatta bir gün yedi saat pençeleşerek Rus kuvvetleri'ni püskürtmüşlerdi. Bu müthiş çatışmada Rus Ordusu 7.000 ölü vermişti. Bir ara Rus Komutanı, Kars kuşatmasından umudunu bile kesmişti.

Kuşatma uzadıkça, özellikle yiyeceksizlikten çok sıkıntı çeken Kars'ın imdadına yetişmek mutlaka gerekiyordu. İlk akla gelen Serdar-i Ekrem Ömer Lütfü Paşa oldu ve bu görev Ömer Paşa'ya verildi.

(1) Tartışmalarla Kaybedilen Zaman ve Ömer Lütfü Paşa'nın Çırpınışları :

Bu konuyu bir yabancının kaleminden, o tarihte İngiltere'nin İstanbul Elçisi Lord Startfort'un hatıralarından alalım [1] :

[1] Lord Strassford'un Türkiye Hatıraları, Çeviren Can YÜCEL, Sayfa : 254 - 261, Türk tarih Kurumu Matbaası, Ankara, 1959.

(... Kars Kalesi'ndeki birliklerin başında, General, Kmety, General Williams, Baron Schwarzenberg, Binbaşı Lake gibi Avrupalı general ve subaylar bulunuyordu.

Haziran 1855 başlarından itibaren Rusların Kars'a doğru ilerlediği haberleri devamlı gelmeye başlamıştır. Bunun üzerine Osmanlı Hükümeti ciddi önlemler almaya çalışıyordu. 27 Haziran'da General Vivian komutasında olan Kırım'daki Türk Tümeni'nin Redutkale (Sohumkale) ve Kutayis'ten kuşatma harekâtı yaparak Kars'ı kurtarmasını teklif ettiler (Kroki : 7). Tartışmalar sonunda bu teklife İngiliz uzmanlar da katılmışlardı. Gelgelelim İngiliz Hükümeti, Türk tümeni'nin Anadolu'ya geçirilmesini kesinlikle reddetti. Londra'da, Kars'ın Trabzon yolu üzerinden kurtarılması ve bunun da sadece Türk Birlikleri tarafından yapılması kararlaştırılmıştı. Bu tutum, kesin hal tarzına uymadığı gibi, daha önemlisi, uygulanması da mümkün olmayacak kadar zor idi. Çünkü, mevsim kışa dönmüştü ve zaten bozuk olan Trabzon yolu harekâta iyice müsaade etmeyecek halde idi. Londra'nın bu tutumu uzmanları bile şaşırtmıştı. İngilizler, kendilerine göre mahdut olan Sivastopol önündeki birliklerden bir kuvvet ayırmak istiyorlardı.

Kars'a önem vermeyen Fransızlar ise, yaklaşmış olan Sivastopol'daki zafer payından en

ufak bir fedakârlık yapmaya yanaşmıyorlardı. Anadolu'ya kuvvet yollamanın lafını bile etmiyorlardı.

Tek çare, Türk kuvvetleri'ni, Ömer Paşa komutasında, Kırım'dan Anadolu'ya yollamaktı. Zaten Ömer Paşa, Kars'ın durumunu işittiği zaman kendisi bu hal çaresini ileri sürmüştü. Türk topraklarını, Rus saldırılarından kurtarmak için, cepheden cepheye koşan bu komutan bu sefer de Kars'ın imdadına yetişmek için çırpınıyordu.

Fakat, Fransız ve İngiliz komutanlarının muhalefeti ile karşılaşmıştı. Helâ Fransız komutanı kesinlikle karşı idi. Asyada olup bitenler Louis Napolyon adındaki Fransız komutanının umurunda bile değildi. Aksi gibi Sivastopol önlerinde O'nun sözü geçiyordu.

Güçlük, Ömer Paşa birliklerinin yerine İngilizlerin emrindeki Türk Tümeni'nin alınmasıyla halledildi. Fakat, ardından bir mes'ele daha çıktı. Ömer Paşa'nın komutasına verilecek Türk birlikleri, Sivastopol önlerindekiilerden mi, yoksa Eupatoria (Gözleve) deki Türk kuvvetlerinden mi seçilecekti. İşler çatallaşmış, arap sağına dönmüştü. İşte burada, Ömer Paşa'nın, müttefikler ve müttefik komutanlar üzerindeki etkinliği kendini gösterdi; Ömer Paşa onları yola getirdi ve sonunda Rusları geriden çevirmek üzere Kafkasya kıyısına hareket etti.

(2) Ömer Paşa'nın Emekleri Boşa Gidiyor, Yetişemedi Kars Kalesi Teslim Oluyor:

Sivastopol'un işgali tamamlanınca, ayrılması müttefiklerce karara bağlanan Türk kuvvetleri, başında Ömer Paşa olduğu halde, yola çıkabildi. Bu müjde Kars müdafileri'ne 12 gün sonra (27 Eylül Perşembe gün) ulaştı.

Bütün bunlar eylül'den önce halledilmediği, yukarıda görüldüğü gibi tartışmalarla vakit kaybedildiği için, düşman üzerinde sağlanacak stratejik üstünlük fırsatı, ne yazık ki, kaçırılmıştı. Geçen zaman içerisinde durum da hayli fenalaşmıştı. Buna rağmen, ne olursa olsun Kars'a acele yardıma koşmak zorunlu idi. Yollar zaten bozuktu, yağışlarla daha da berbat olmuştu. Ömer Paşa'nın karşılaşmadığı güçlük kalmadı. Bir taraftan da savaşlar vererek ilerleyen Ömer Paşa kuvvetleri tam Mingrealia'ya varmış ve Kutayis yolu açılmıştı ki, Kars'ın teslim olduğu, haberi geldi. General Williams, 23 Kasım'da, hiç beklenmez iken teslim oluvermişti. Kahraman Kars 28 Kasım günü (tam beşbuçuk aylık bir direnmeden sonra), açlık yüzünden, düşman eline düşmüştü. General Williams'da Rusların elinde esir bulunuyordu.

(3) Ömer Paşa'yı Suçlamalar :

Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa'yı, Kars'ın teslim olması haberi, çok üzdü. Elinde olma-

yan engellerin (müttefiklerin geç karar alması İntikal'in gecikmesi, yolların hali, düşmanla savaşarak ilerleme... gibi nedenler) sonucu zaman yitirilmiş, daha fazla dayanamayan Kars teslim olmuştu. Bir an önce Kars'ı kurtarmak için didinen bu duyarlı komutanın ızdırabı hiç kuşkusuz büyüktü.

Fakat, bunu anlamak istemeyenlere anlatmak çok güçtü, Zamanında emir vermeyenler, Kars'a çok yakın olupta yardım elini uzatmayanlar, müttefiklerin raporlarında bile yer alan çirkin suçları işleyenler... kendileri kabahatli oldukları halde, Ömer Paşa'yı, geciktiğinden dolayı suçlamakta gecikmediler. Bu güne kadarki başarılarından ötürü kıskandıkları ve gözden düşürmek için fırsat kolladıkları Ömer Paşa aleyhinde adeta elbirliği ettiler. Ne yazık ki etkili de oldular.

Ömer Paşa, Asya Cephesi'ndeki mağlubiyeti, yoksa kendisinin çektiği bu kadar meşakate rağmen suçlanmasına mı üzülsün bilemiyordu.

1853 - 1856 Osmanlı - Rus Kırım Harbi'nin sonunda, 30 Mart 1856 günü, PARİS ANTLAŞMASI imzalandı. Bu antlaşma ile, Osmanlı İmparatorluğu bir çok şeyler kazandı. Evvela, Sivastopol karşılığı Kars Türklere bırakıldı. Türkler aleyhine olup da yıllardanberi askıda

olan bir çok konular kesinlikle Türkler lehine sonuca bağlandı. Asya kıt'asındaki eski sınır aynen kabul edildi.

Ne denilirse denilsin, Kars'ın tekrar Türklerin oluşunda, Tuna boylarının ve Kırım'ın Muzafer Komutanı Ömer Paşa'nın, dolaylı olarak, hissesi olduğu gerçeği inkâr edilemez.

Paris Antlaşması ile Türkiye, büyük devletler arasında yer alıyordu.

Bu harpten sonra Rusya tam 22 yıl kendisini toparlayamadı, Osmanlı Devleti adeta derin bir nefes aldı.

Ne yazık ki, küçümsenmeyecek bu süreden Türkiye faydalanamadı. Hakikaten çok kıymetli olan bu yıllar boşa harcandı, iç çekişmeler ve sefahat içerisinde geçti.

İstanbul'a dönen Ömer Paşa, Meclis'i Ali'ye memur edildi. 1857 de Irak ve Hicaz Orduları Müşürü ve Bağdat Valisi oldu. İki yıl sonra azledilerek Harput'ta tutuklu kaldı. Fakat, bir süre sonra çiftliğinde oturmasına müsaade olundu.

3. Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa Karadağ Karşısında :

Ne kadar duygusal hücumlara uğrarsa uğrarsın, Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa, Osmanlı İmparatorluğu'nun güç ve en dar zaman-

larda akla gelen, aranan komutanıdır. İşte, Ömer Paşa, bu sefer de, Herseklilere ve özellikle Karadağlılara hadlerini bildirmek üzere görev başındadır. 1861 de Abdülâziz Padişah olunca Ömer Paşa tekrar Rumeli Müşiri, Bosna ile civarı müfettişidir.

Kırım Harbi'nin acısını bir türlü unutamayan Rusya, intikam almak için türlü yollara başvurmaktadır. İslav ve Hristiyan azınlıkları kışkırtmakta, ayaklandırmakta ve bütün imkânları ile onları desteklemektedir. Bu faaliyetlerinde Fransızlar ile de işbirliği yapmaktadır. Birlikte kışkırttıkları ve ayaklandırdıkları Karadağlılar Grakhova'da başarı da sağlamışlardır.

a. Piva Zaferi :

Karadağlıların Grakhova başarısından cür'et alan Hersekliler, kıpırdamaya başlamışlardır. Alttan alta bir çok yardımlar da alıyorlardı. Başta Karadağlılar, Herseklilerle birlikte hareket ediyorlardı, denilebilir. Sayısız Karadağ çeteleri, gönüllü adı altında, Hersek'e geçip isyancılara katılmakta idiler.

Durumun gittikçe vahamet kespnetmesi üzerine, Osmanlı Devleti kesin temizleme kararı aldı ve bu kararın gerçekleşmesi için de en yetenekli komutanı, Ömer Lütfü Paşa'yı görevlendirdi.

Ömer Paşa, 21 Kasım 1862 Perşembe günü, Piva'da asi Herseklilere hakettikler darbeyi indirdi ve onlara imparatorluğun varolduğunu gösterdi.

Piva Zaferi'nden sonra, ötedenberide bir takım çete hareketleri görüldü ise de, ciddi bir başkaldırma olmadı.

b. Rieka Zaferi ve Karadağ ile İşkodra Antlaşması :

Hersek Ayaklanması sırasında, sözde taraf-sızlığını bildirmiş olan Karadağ Prensi, bir ta-raftan da seferberlik ilan etmiş, yığınak yap-maya başlamıştı. Bu durum üzerine Türk Hü-kümeti, Karadağ'ın topladığı askerini terhis et-mesini istedi. Bu isteği, Karadağ, reddedince Osmanlı Devleti ile Karadağ arasında harp hali meydana geldi.

Ömer Paşa'ya yeni bir görev çıkmıştı. Batı kaynaklarına göre 60000 kişilik ordusu ile dört koldan Karadağ üzerine yürüyen Ömer Paşa, Rieka'da Karadağlıları perişan hale soktu ve ordularını imha etti.

Ömer Paşa kuvvetleri, Karadağ'ın Hükümet Merkezi Çetine'ye ilerlerken ve Çetine'yi ele ge-çirmek üzere iken, her Türk zaferini Hristiyan-lık hisleriyle karşılamak alışkanlığında olan Avrupa Diplomasisi, burada da Türkiye'nin kar-

şısına dikildiler, Türk Ordusu Çetine'ye girmedii
[1].

Buna rağmen, imzalanan İşkodra Antlaşması ile, değerli komutan ve politik bilgiye sahip Ömer Paşa, yendiğı küstah düşmana çok ağır şartlar kabul ettirdi.

İşkodra Antlaşması (31 Ağustos 1862) :

(31 Ağustos 1862 tarihinde imzalanan İşkodra Antlaşması, aşağıdaki şartları içeriyordu (Genel) :

1. Karadağ iç idaresi eskisi gibi kalacaktır.
2. Sınır eski şeklini muhafaza edecektir.
3. Karadağ'ın silah ve mühimmat ithali yasaktır.
4. Karadağlılar bir daha Türk topraklarına tecavüz etmeyecekler, ayaklanma olursa, maddi ve manevi hiç bir yardımda bulunmayacaklardır.
5. Karadağ'ın sınır komşusu devletlerle olacak anlaşmazlıkların hallinde yegâne müracaat edecekleri devlet yalnız Osmanlı Devleti olacaktır.
6. Türk pasaportu olmadan Karadağ'a hiç bir aile giremeyecektir, girenler derhal çıkarılacaktır.)

[1] İsmail Hakkı Danışmend, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, Cilt : 4, Sayfa : 201.

Bu Karadağ başarısı üzerine, Hersek İsyanı'nın da, tamamiyle kökü kazınmış, yukarıda sözü edilen çete hareketleri'nin de sonu gelmiştir.

4. Serdar-ı Ekrem Ömer Paşa Girit'in Tenkil Harekâtında :

Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa'nın, zamanı Osmanlı Devleti'nin en bunalımlı yıllarına rastlamaktadır. Bu sefer de o'nu Girit'in imdadına koşmuş olarak görüyoruz.

Giritli Mustafa Naili Paşa, Mart 1867 yılı sonlarına kadar altıbuçuk ay devam eden Girit asileri ile mücadele ve tenkil harekâtında başarı gösteremeyince geri çağırıldı, ayaklanmayı bastırma görevi Serdar'ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa'ya verildi.

Girit'in Yunanistan'a ilhakını ilan etmiş olan Girit asileri, Ömer Paşa kuvvetleri karşısında tutunamayınca İsfakya Dağlarına sığındılar. Sığındıkları arazi kesimi çok sarp idi. Ömer Paşa, asileri, çenber içine aldı ve çok ustaca kuşattı. Tam onları imha etmek üzere çenberi daraltmış idi ki, Rusya, Prusya, İtalya ve Fransa elçileri, 9 Haziran 1867 günü, Babıali'ye (Osmanlı Hükümeti'ne) topluca bir nota verdiler; müsterek bir komisyonla işin hallini istediler.

Fakat, İngiltere ve Avusturya bu devletlerin yanında yer almamışlardı. Bundan cesaret alan Osmanlı Devleti, komisyon teklifini reddetti. Neticede Girit asilerden kurtarıldı.

Girit'in politik durumunu halletmek için zamanın sadrazamı (Başbakanı) Ali Paşa Girit'e hareket etti. Ömer Paşa, güzel bir merasim tertipleyerek Girit'in vilayet ve askeri erkânı ile Ali Paşa'yı vapurdan karşıladı.

Girit Ayaklanması'nın halinde, Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa gibi bir komutanın ve Ali Paşa gibi güçlü politikacı bir Sadrazamın bulunuşu, asilerle Yunanlılar için hiç bir muvaffakiyet umudu bırakmadı. Üstün niteliğe sahip bu kişilerin sağladığı başarı, yalnız asilerle Yunanlıların umutlarını çökertmekle kalmadı, Girit Meselesi'ni vesile yaparak bütün Hristiyan unsurların Türkiyeden ayrılmasını ileri süren Rusya tezini de suya düşürdü.

Ali Paşa Girit'te iken, Ömer Paşa ile Ali Paşa arasında, şöyle bir olay oldu. Evveldenberi adı çapkına çıkmış olan Ömer Paşa'nın, o günlerde, bir kadın ile ilişkisi söylentileri, ortalıkta dolaşıyordu. Bunu hoş karşılamayan Ali Paşa, Ömer Paşa'nın Girit'teki vazifesine son verdi. Bu suretle Ömer Paşa, Girit'te bir yıl Başkomutanlık yaptıktan sonra İstanbul'a dönmüş oldu.

5. Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa Kızıl-ay Kurucusu :

Ömer Paşa, İstanbul'a döndükten bir süre sonra, Bağdat'a giden Namık Paşa'nın yerine ikinci defa Serasker Kaymakamı Tayin edildi (İlk Serasker Kaymakamlığı, Karadağı tepeledikten sonra İstanbul'a dönüşündedir. Aynı zamanda Rumeli Müşirliği'ne de yükseltilmişti).

İşte, Kızıl-ay'ın kuruluşu, bu yıla rastlar. Şöyle ki :

İsviçreli Jean - Henri Dunant, Solferino'da tarihin en kanlı savaşlarına şahit olmuş, muharebe meydanında sahip çıkılmayan insan ölülelerini ve perişan yaralıları görünce büyük üzüntü duymuştu. Okadar derin acı ve kedere kapılmıştı ki, muhakkak buna bir çare bulunması için, savaşım verme gereğine inanmıştı. Durmadan didindi, herkesi ikna etmek için her çareye başvurdu. Sonunda, (22 Ağustos 1864 Cenevre Konvansiyonu) ile Kızıl Haç'ın temeli atıldı.

İsviçre Hükümeti, toplantıya 16 devleti davet etmişti. Cenevre Sözleşmesini 12 hükümet imza etmişti. İmza eden bu devletler en kısa zamanda Kızıl Haç Teşkilatı'nı kurmuşlardı.

Davetli devletler arasında Osmanlı Devleti de vardı. Hayati değer taşıyan bu toplantıya Osmanlı Hükümeti, nedense, gereken önemi vermemiş, delege bile göndermemişti.

Yalnız, toplantıda alınan kararlar arasında, delege göndermeyen devletler için açık kapı bırakılmış, katılmayan devletlere mukaveleye imza koymaları için bir yıllık bir süre tanımıştı.

Osmanlı Devleti, bundan bir fayda ummakla beraber, bir zarar gelmeyeceğini de düşünerek sonradan, 5 Temmuz 1865 de, Cenevre Mukavelesi'ni imza edenler arasına katıldı.

1867 yılında, Paris'te bir sağlık sergisi düzenledi. Bu sergi münasebetiyle programlanan Uluslararası Kızılhaç Konferansı'na Osmanlı Devleti adına Mektebi Tıbbiye Tatbikat Muallimi Miralay (Albay) Doktor Abdullah Bey gitti.

Abdullah Bey, İstanbul'a dönüşünde, Cenevre Mukavelenamesi'nin isteklerinin Osmanlı Ülkesi'nde de uygulanması için girişimde bulundu. Bu sırada, karşılaştığı çeşitli zorluklar üzerine, Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa'nın aracılığını ve yardımlarını sağlamaktan başka çare olmadığını anladı.

Cepheden cepheye koşmuş, muharebe sahnelerinin her çeşidini yakından görmüş, böyle bir ihtiyacı en iyi takdir edebilen Ömer Paşa gibi bir kimse doğal olarak bu başvuruya ilgisiz kalamazdı. Nitekim, kalmadı da. Ciddiyetle ve samimiyetle konuya eğildi, Tıbbiye Nazırı (Sağlık Bakanı) Marko Paşa'yı bu konuda görevlendirdi. Abdullah Bey'i de o'na gönderdi. Devrin en önemli teşkilâtı olan Etibba Odası (Tabibler

Odası) mensupları da yakından ve geniş çapta konu ile ilgilendi.

Bu gelişmeler üzerine, 19 Eylül 1867 tarihinde, Uluslararası Yaralılara Yardım Komitesi Başkanlığı, Osmanlı İmparatorluğu içinde bir Yaralılara Yardım Derneği kurulması için Doktor Albay Abdullah Bey'e yetki verdi.

Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa, Doktor Marko Paşa ve Kırımlı Aziz Bey'in yardımları ve gayretleri ile Ömer Paşa'nın himayesinde, Doktor Marko Paşa'nın başkanlığında bir Geçici Komite teşkil edildi. Doktor Abdullah Bey, bu Geçici Komite'nin, Genel Sekreteri oldu.

11 Haziran 1868 tarihinde imzalanan sözleşme ile, (MECRUHİN VE MARADAYI ASKERİYEYE İMDAT VE MUAVENET CEMİYETİ) yani bu günkü KIZILAY resmen kurulmuş bulundu. Bu hayırlı teşkilât git-tikçe gelişti, ve 1877 de (OSMANLI HİLÂLİ-AHMER CEMİYETİ), 1923'te (TÜRKİYE HİLÂLİ-AHMER CEMİYETİ), 1935'te (TÜRKİYE KIZILAY CEMİYETİ), 1947'de (TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ) adını aldı ve bu günkü güçlü duruma geldi.

Bu gün, Kızılay Genel Merkezi'nde, büstü de bulunan Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa, her yıl dönümünde, her vesile ile hayırla anılmaktadır [1].

[1] Kızılay Dergisi, Sayı : 118, Mayıs - Haziran 1979, Sayfa : 6 - 8.

6. Ömer Paşa'nın Ölümü :

Mahmut II. padişahlığında Türk Ordusu'na katılan, yukarıda görüldüğü gibi, bir çok görevlerde başarı gösterip en üst rütbe ve makamlara, yalnız kendi zekâsı, bilgisi ve vazifeye sadakatiyle yükselen Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa, daima ibretle anılacak, vatani ve milleti için çalışanlara, cesaretleri kırılmadan çalışmalarını sürdürmelerinde örnek alınacak BİR TÜRK BÜYÜĞÜ, DEĞERLİ BİR TÜRK KOMUTAN'dır.

Evet, Ömer Paşa, hakkı olarak şeref ve ikbal basamaklarında yükselirken, çekememezliklerin ve hiyanete varan düzenlerin hedefi olmuş, sürgünlere varan kenara itilmelere maruz kalmıştır. Fakat, hiçbir zaman küskünlüğünü dahi belli etmemiş, vakarından bir şey kaybetmemiştir. Kendisine yaraşır bir ağırbaşlılıkla, her şey'i soğuk kanlılıkla karşılamış kendisine karşı olanlarla çatışmaların vatani ve milleti aleyhinde olacağının idraki içinde böyle davranmıştır. Yurtta sürtüşmeler olduğunda ve iç barış sarıldığında bundan en çok faydalanacakların düşmanlar olduğunu bilmektedir. O bilinç içinde her şeye katlanmıştır, katlanmakla da asil bir görev yapmıştır.

Nitekim, 1853 - 1856 Osmanlı - Rus Kırım Harbi'nde cepheden cepheye koşan, bu savaşın kahramanı olarak ün salan bu komutan, o dö-

nemde, isyan edilecek haksızlıklar karşısında sabırlı olabilmıştır. Bu tutumu ile vatanına ve milletine hizmete etme yolunda ve idealinde olanlara güzel bir örnek olarak gösterilebilir.

Ömer Paşa'nın başarısında en büyük etkenlerden birisi de, emrindeki komutanları iyi tanımış olması ve değerlendirmesidir. O, komutanlarına göre, görev vermesini bilmıştır. Bunun dışında, Türk Milleti'nin fedakârlığına ve Türk Milleti'nin özü olan Türk Askeri'ne çok güvenmiştir ve bu güvenmesinde yanılmadığı görülmüştür.

Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa, yalnız muharebe meydanlarında değil, politikada ve özellikle insanlar arası ilişkilerde de başarılı bir kimsedir.

Yeniliklerin ve insancıl hareketlerin saygılı ve yakından takipçisidir. Kızılây gibi hayırlı bir kuruluşu Türkiye'ye kazandırması bunun en açık bir örneğidir.

Bütün ömrü durup dinlenmeden, didinme ve savaşlarla ve milletine hizmetle geçen, bu büyük komutan, en sonunda, her fani gibi, yaşam dünyasının ufkunda gurup edecekti ve nitekim etti. Ama, öyle bir gurup etti ki, Türk Tarihi sayfalarına yıldızlar saçarak Ömür Sınırı'nın dağları arkasında kayboldu. 1871 yılında vefat eden Ömer Paşa'nın mezarı, İstanbul'da, Eyüp Sultan'da BOSTAN İSKELESİ'ndedir.

the first of these is the fact that the
the second is the fact that the
the third is the fact that the
the fourth is the fact that the
the fifth is the fact that the
the sixth is the fact that the
the seventh is the fact that the
the eighth is the fact that the
the ninth is the fact that the
the tenth is the fact that the

the eleventh is the fact that the
the twelfth is the fact that the
the thirteenth is the fact that the
the fourteenth is the fact that the
the fifteenth is the fact that the

the sixteenth is the fact that the
the seventeenth is the fact that the
the eighteenth is the fact that the
the nineteenth is the fact that the
the twentieth is the fact that the

the twenty-first is the fact that the
the twenty-second is the fact that the
the twenty-third is the fact that the
the twenty-fourth is the fact that the
the twenty-fifth is the fact that the

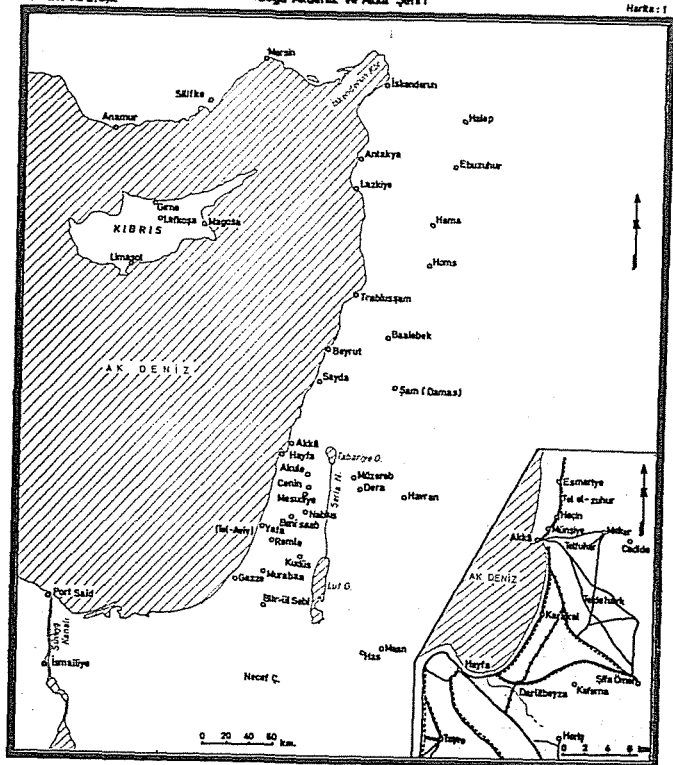
the twenty-sixth is the fact that the
the twenty-seventh is the fact that the
the twenty-eighth is the fact that the
the twenty-ninth is the fact that the
the thirtieth is the fact that the

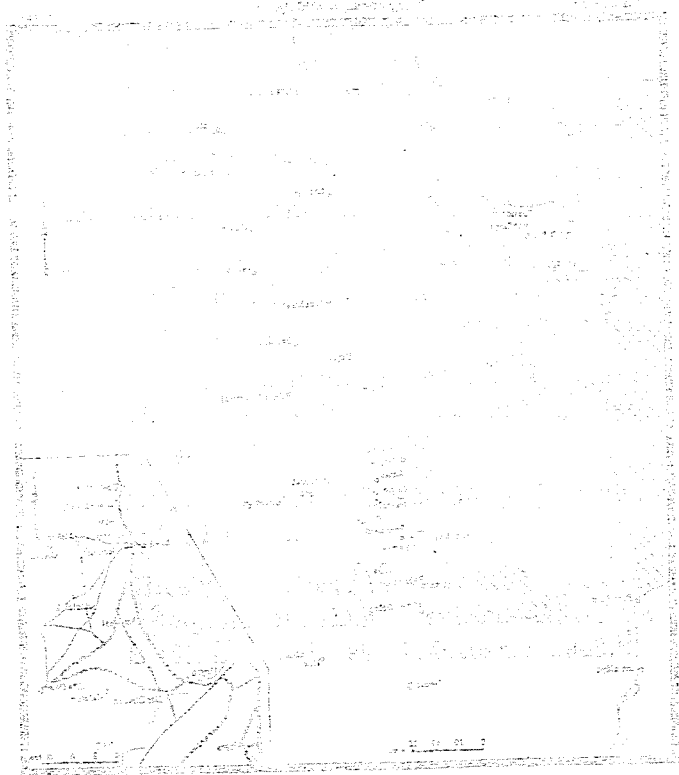
the thirty-first is the fact that the
the thirty-second is the fact that the
the thirty-third is the fact that the
the thirty-fourth is the fact that the
the thirty-fifth is the fact that the

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. Şehabettin TEKİNDAG, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi V nci Cilt, 1918.
2. Şehabettin TEKİNDAG, İst. Ü. Ed. Fak. Tarih Dergisi XV nci Cilt, Sayı : 20, 1965.
3. İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, Belleten, Cilt : 28, Sayı : 111, 1964.
4. CEZAR Mustafa, Resimli Tarih Mecmuası, Cilt : III, Sayı : 35 Kasım 1952.
5. İbrahim Alâattin GÖVSA, Türk Meşhurları Ansiklopedisi.
6. Enver Ziya KARAL, Osmanlı Tarihi, Cilt: V
7. Danışman ZUHURİ, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, Cilt : XI.
8. Türkiye Ansiklopedisi, Cilt : I.
9. Mufassal Osmanlı Tarihi, Cilt : V.
10. Ahmet Rasim, Osmanlı Tarihi.
11. Cevdet Tarihi, Cilt : VII.

12. Feridun DOKAİN, 1853-1855 Seferinde Türk Ordusu, **Kırım Harekâtı**.
13. **LORD STRATFORD'UN TÜRKİYE HATIRALARI**, Stanley Lane Poole'den çeviren YÜCEL Can, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1959.
14. İsmail Hami, DANIŞMEND, **izahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, Cilt : IV Türkiye Yayınevi, 1955.
15. **Mufasssal Osmanlı Tarihi**, Cilt : VI,
16. Gnkur. Bşk. ATASE, **TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ TARİHİ**, Cilt : III, Kısım : 5, Gnkur Basımevi, Ankara, 1978.
17. Feridun Fazıl TULBENTCİ, **Türk Büyükleri ve Türk Kahramanları**, İnkılap-kitapevi, İstanbul, 1967.
18. **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, Ekim, 1969, Sayı : 25.
18. **Türkiye ve Kırım Harbi**, Tuğamiral S. Adulphus SLADE, Çeviren, Ali Rıza Seyfi, İstanbul Askeri Matbaası, 1943.

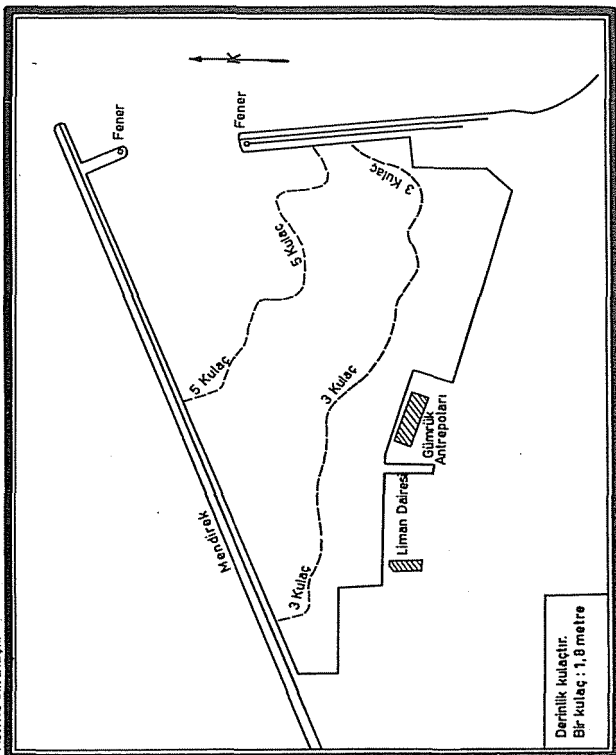

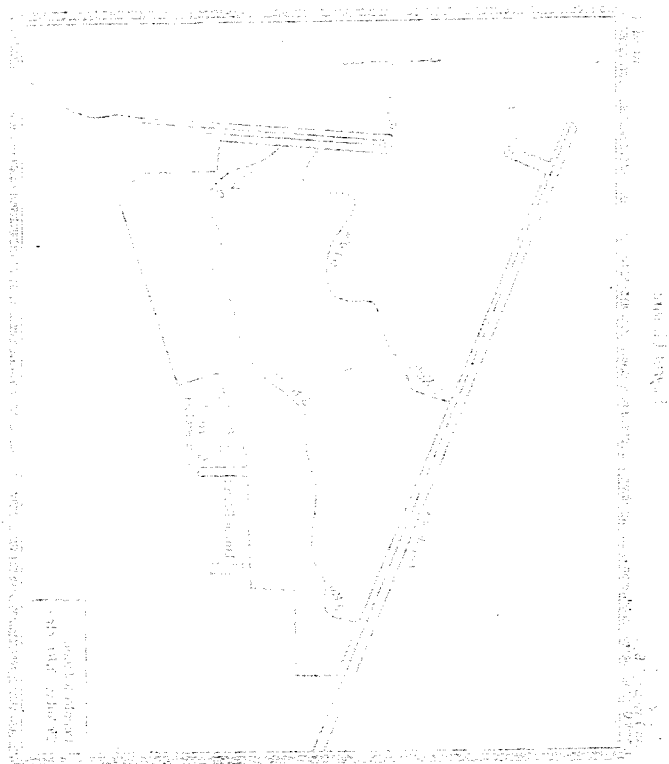

Beyrut Limanı

Gelir,
As. T. ve S. E. Bşk.

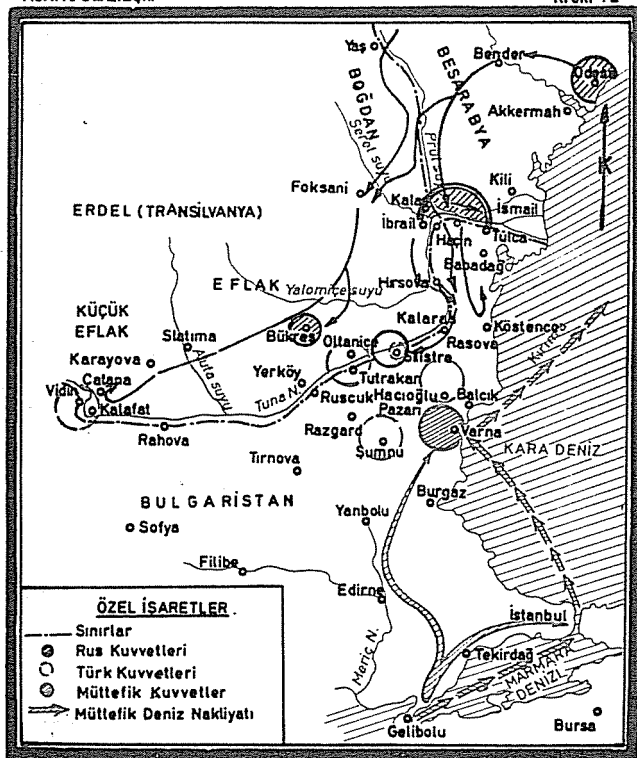
Kroki : 1

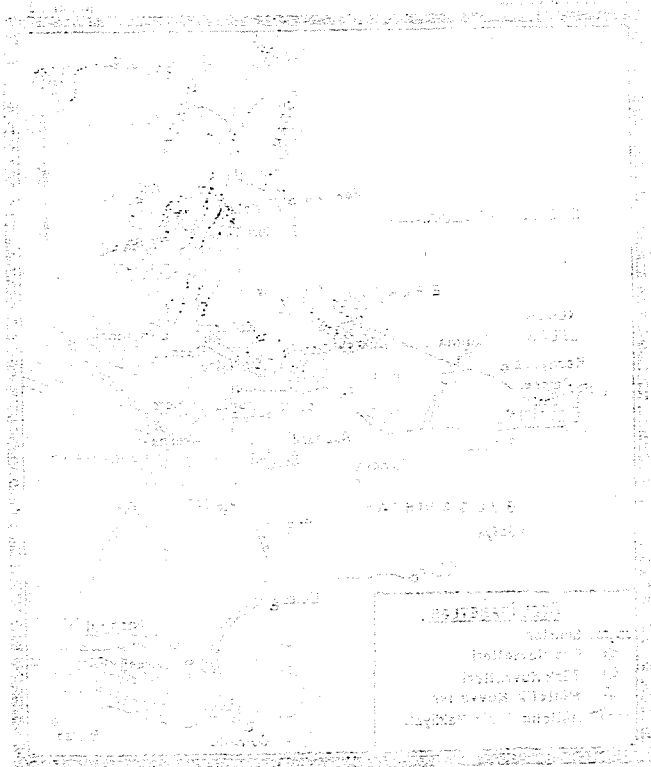
(1853-1854)

Kroki : 2

THE JOURNAL OF THE

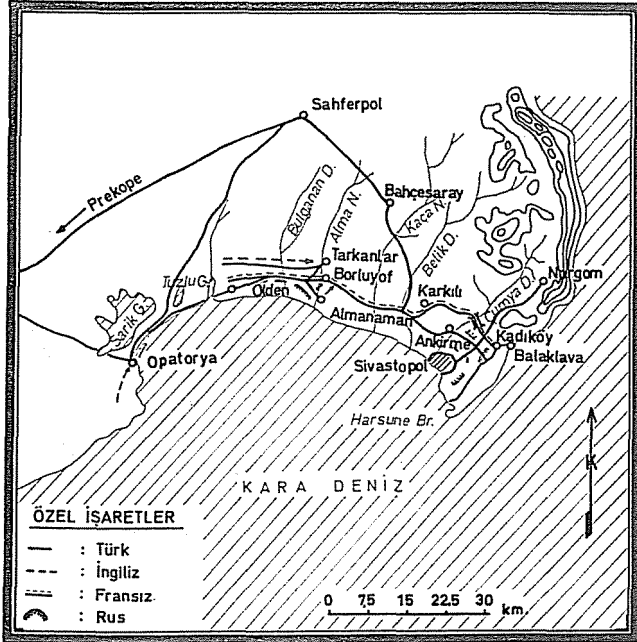
(1951-1952)

Türk - Rus Harbi
(Sivastopol Kuşatması)
(1853-1856)

Gnkur.
As.T. ve Str.E.Bşk.

Kroki : 3

Memorandum
for the Director

(100-202)

Page 1 of 1

TO : SAC, NEW YORK (100-202)

FROM : SAC, NEW YORK (100-202)

SUBJECT: [Illegible]

RE: [Illegible]

DATE: [Illegible]

BY: [Illegible]

FOR THE DIRECTOR: [Illegible]

ADMINISTRATIVE: [Illegible]

INVESTIGATIVE: [Illegible]

LEGAL: [Illegible]

RECORDS: [Illegible]

TRAINING: [Illegible]

OTHER: [Illegible]

ADMINISTRATIVE: [Illegible]

INVESTIGATIVE: [Illegible]

LEGAL: [Illegible]

RECORDS: [Illegible]

TRAINING: [Illegible]

OTHER: [Illegible]

ADMINISTRATIVE: [Illegible]

INVESTIGATIVE: [Illegible]

LEGAL: [Illegible]

RECORDS: [Illegible]

TRAINING: [Illegible]

OTHER: [Illegible]

ADMINISTRATIVE: [Illegible]

INVESTIGATIVE: [Illegible]

LEGAL: [Illegible]

RECORDS: [Illegible]

TRAINING: [Illegible]

OTHER: [Illegible]

ADMINISTRATIVE: [Illegible]

INVESTIGATIVE: [Illegible]

LEGAL: [Illegible]

RECORDS: [Illegible]

TRAINING: [Illegible]

OTHER: [Illegible]

ADMINISTRATIVE: [Illegible]

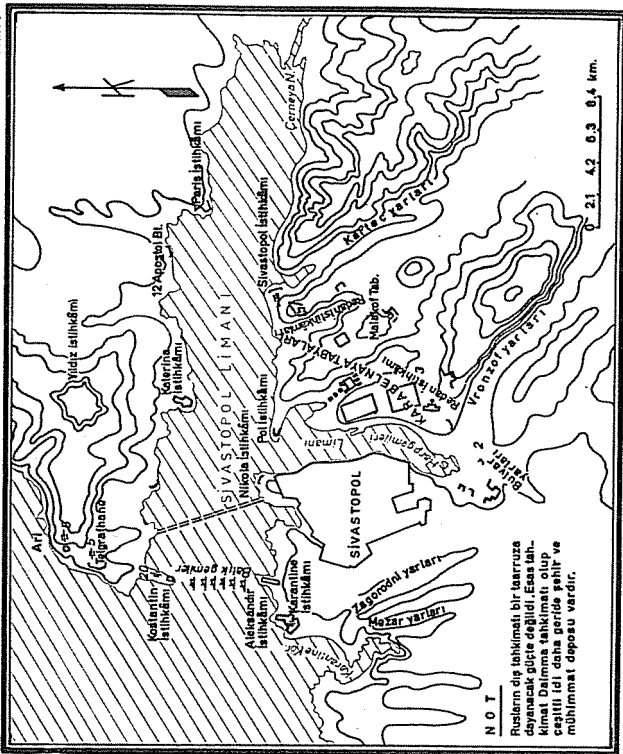
INVESTIGATIVE: [Illegible]

LEGAL: [Illegible]

RECORDS: [Illegible]

TRAINING: [Illegible]

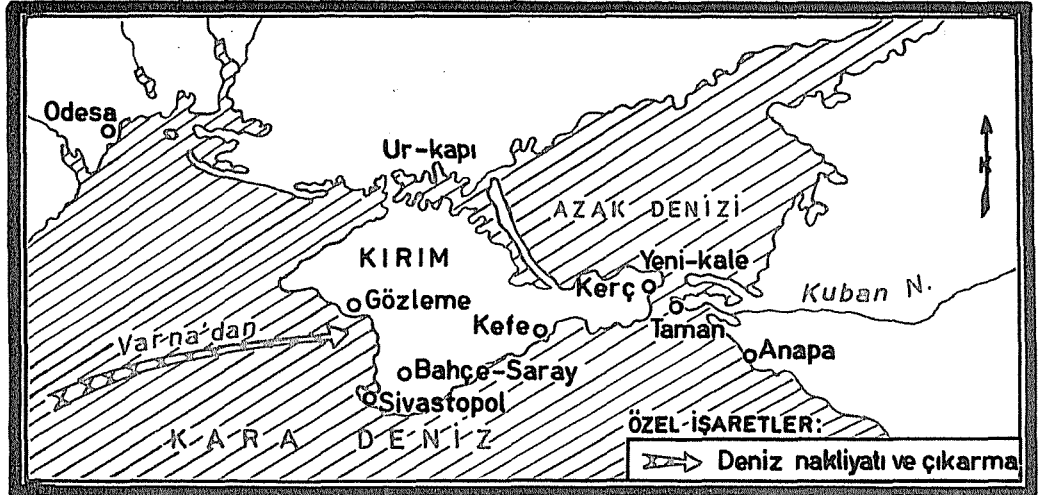
OTHER: [Illegible]

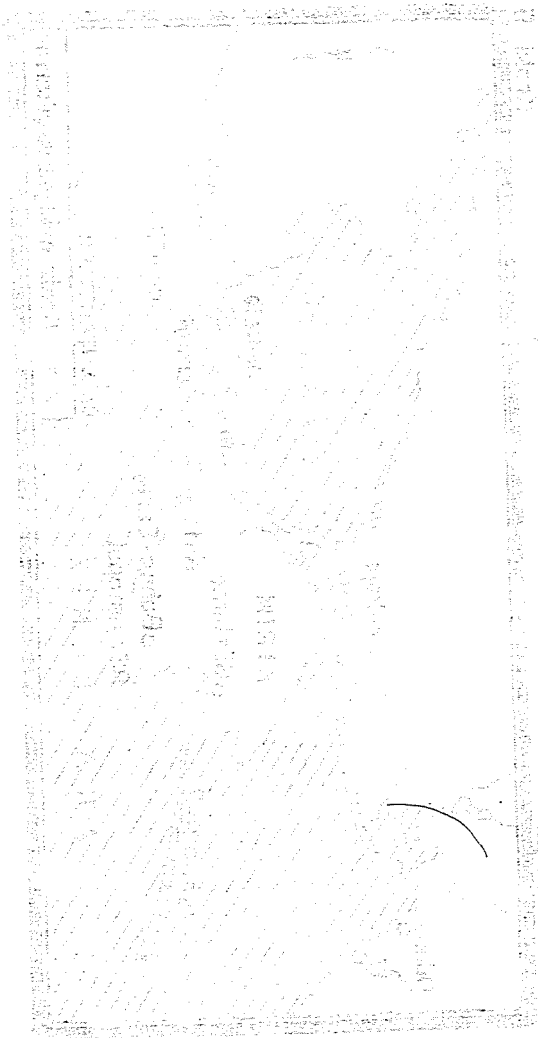

Gnkur.
As.Tve Str.E.Bşk.

Kırım ve Çıkarma Yeri

Kroki : 5

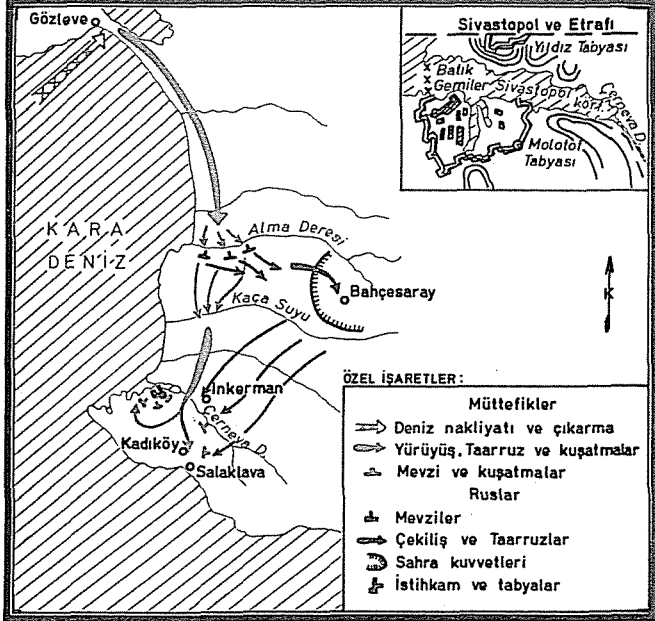
NOT A PART OF THE

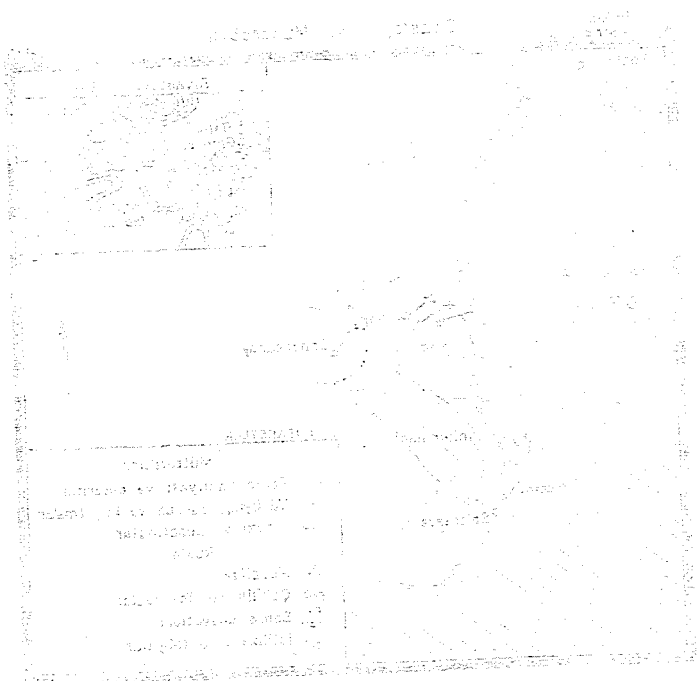
GROUP

Gnkur.
As.T.ve Str.E.Bşk.

Sivastopol ve Muharebeler

Kroki:6

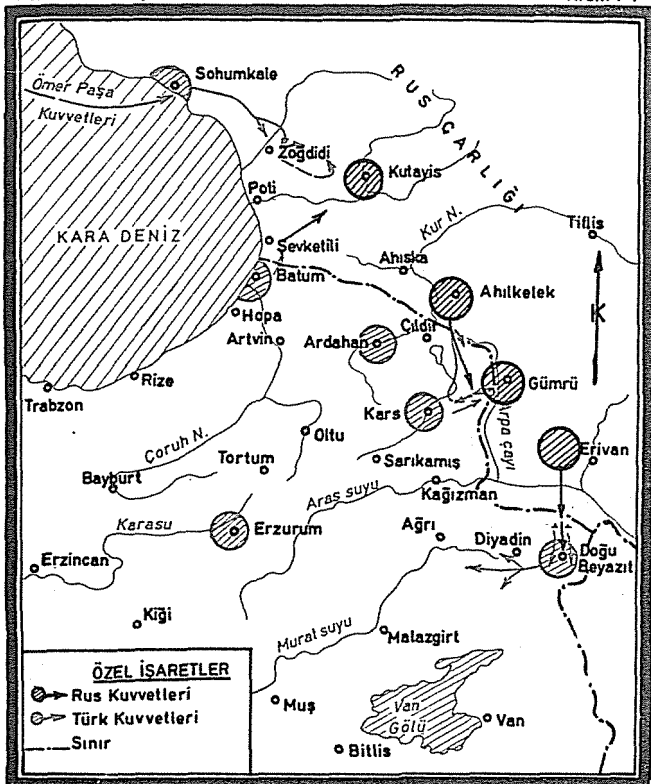

Doğu Cephesinde Türk-Rus Harekâtı

(1853 - 1854)

Gnkur
As.T.ve Str.E. Bşk.

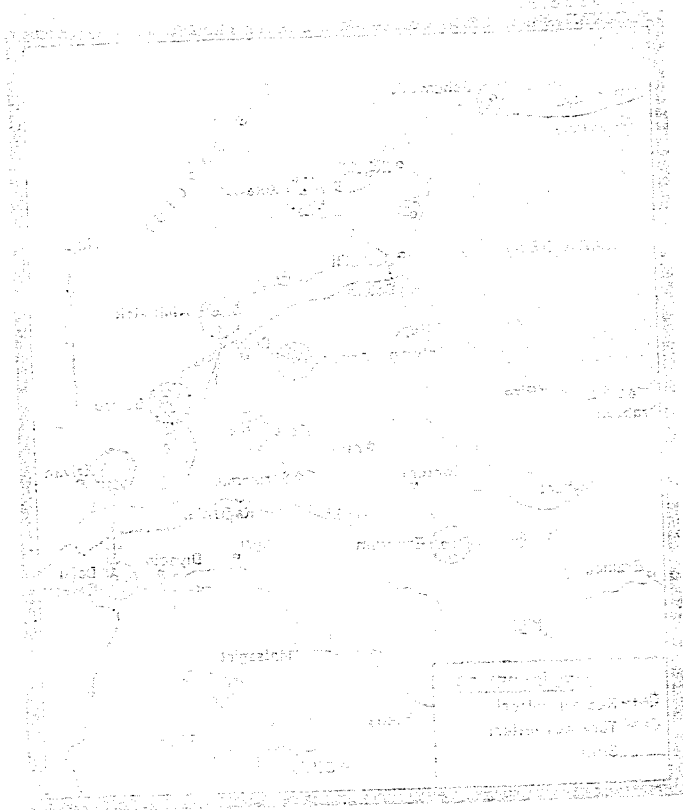
Kroki : 7

U.S. DEPARTMENT OF THE INTERIOR

(400-1000)

10,000,000

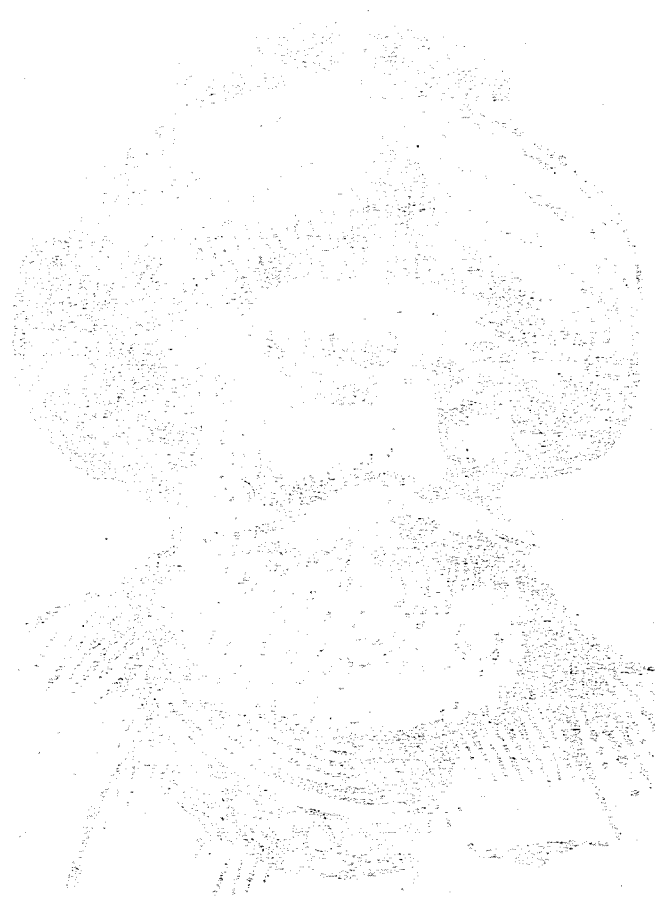
(Resim: 1)

CEZZAR AHMET PAŞA
(AKKA KAHRAMANI)

CHUR
ATASE Bşk
Kütüphanesi

17. 11. 1972

CEZAR AMEL PAUL
(AKKO KORANANT)

17. 11. 1972

(Resim: 2)

CEZZAR AHMET PAŞA AKKA'DA ADALET İCRA EDERKEN

1000

1000

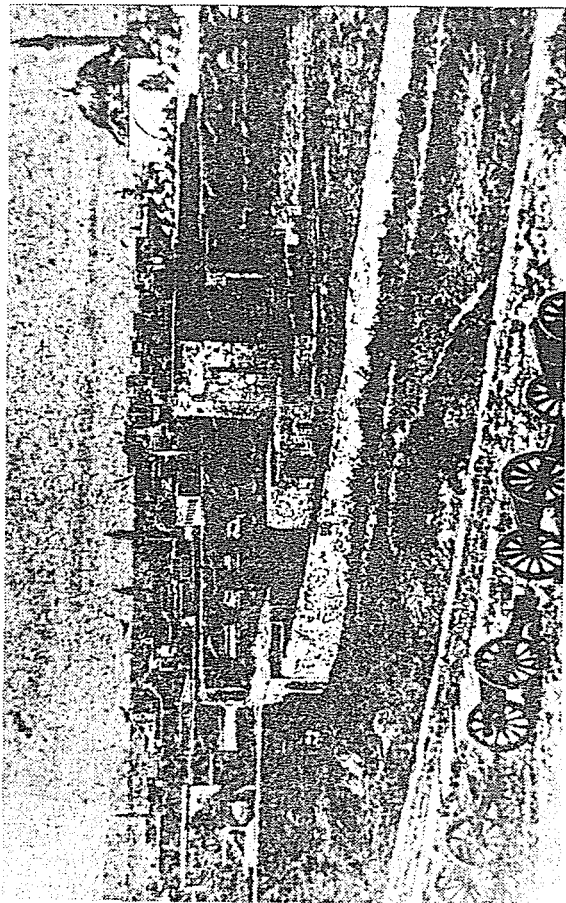
(Resim: 3)

NAPOLYON BONAPART

REPLY TO THE PART

(Resim: 4)

ESKİ AKKÂ'DAN BİR GÖRÜNÜŞ
(Sağda Ahmet Cezzar Paşa Camisi)

10-10-2011

(Resim: 5)

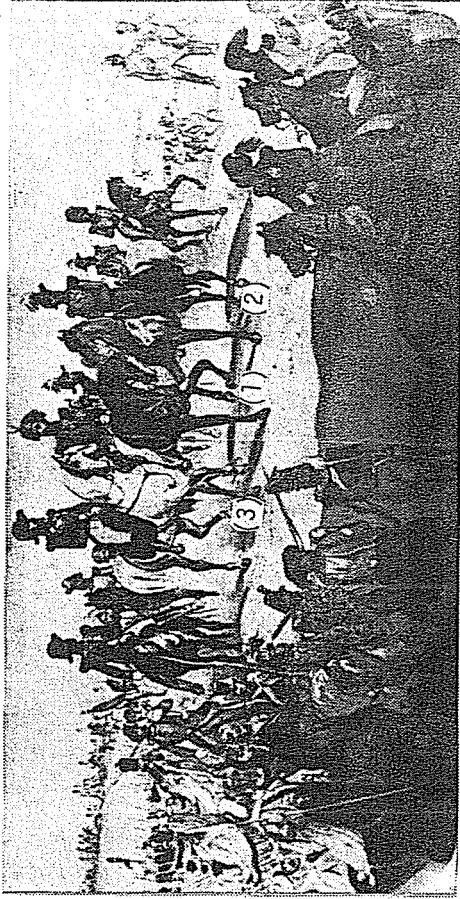

SERDAR-I EKREM ÖMER LÜTFÜ PAŞA

(1853-1856 OSMANLI - RUS KIRIM
HARBİ KAHRAMANI)

DEPT. OF EXTERIOR (WFO) (INFO ONLY)
(1993-1995) (WFO) - (WFO) (WFO)
(WFO) (WFO) (WFO) (WFO) (WFO)

(Resim: 6)

SERDAR-I EKREM ÖMER LÜTFÜ PAŞA
YABANCI KOMUTANLARLA

- 1 Serdar-ı Ekrem Ömer Lütfü Paşa
- 2 Lord Ragland
- 3 Mareşal Saint Arnaud